

AHENK

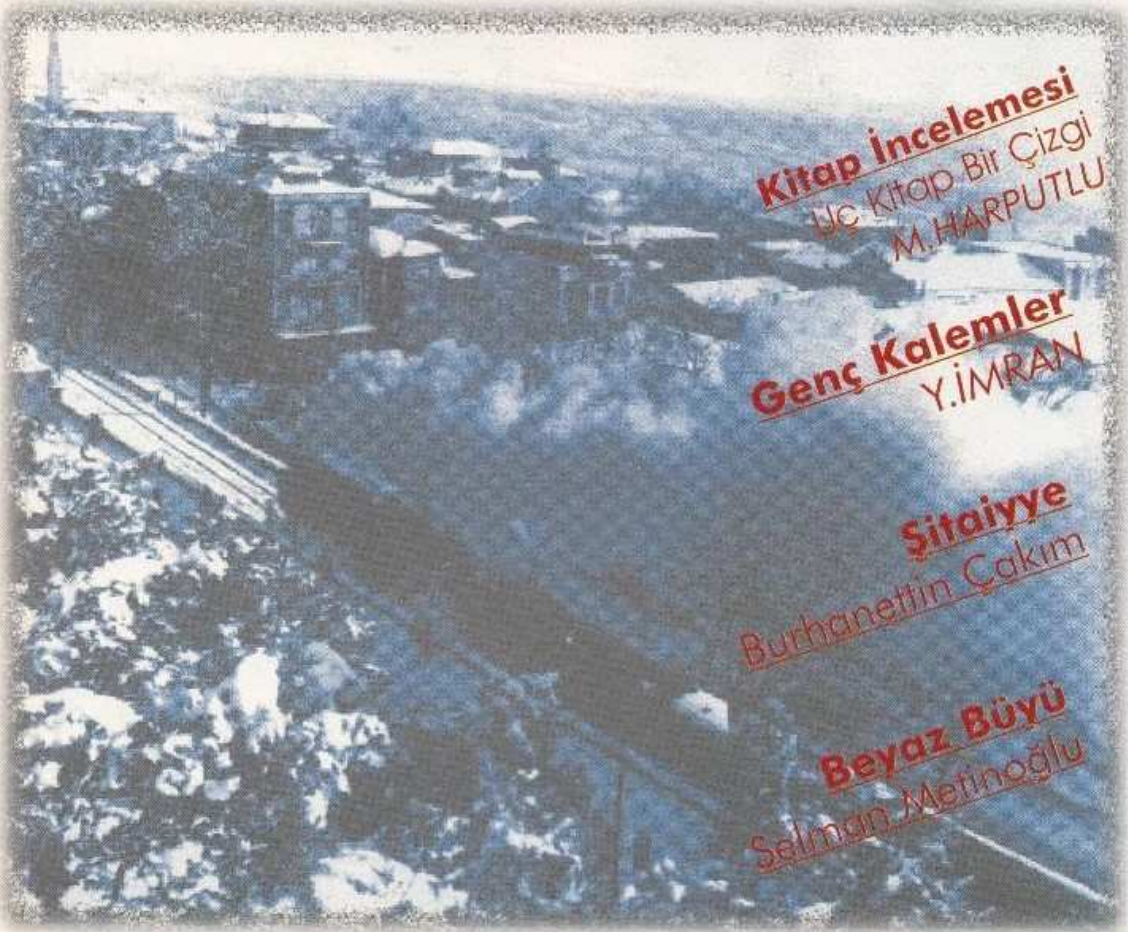
AYLIK FİKİR, KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

Sayı : 7 Ocak'99

Fiyatı : 200.000-TL (KDV Dahil)

*Donduran soğuğu,
bembeyaz örtüsü ve
olanca güzelliğiyle..*

KIŞ

Kitap İncelemesi
Üç Kitap Bir Çizgi
M. HARPUTLU

Genç Kalemler
Y. İMİRAN

Şitaiyye
Burhanettin Çakım

Beyaz Büyü
Selman Metinoğlu

AHENK

OCAK '99

SAYI: 7

Aylık Fikir, Kültür ve Edebiyat Dergisi

İÇİNDEKİLER

Merhaba - **Editör**

M. Akif'in Şiir Dünyası - **Erdoğan Muratoğlu**

Yedi Uyurlar Mağarası - **Süleyman Pekin**

Kitabe - **Muhittin Bakan**

Eli Öpülecek Öğretmen.- **Hayri Bostan**

Memleketim - **Mehmet Ali Kehaya**

Kış - **Adnan Şerifoğlu**

L. Wittgenstein - **Metin Pay**

Beyaz Büyü - **Selman Metinoğlu**

Şitaiyye - **Burhanettin Çakım**

Leyla - **A. Kemal**

Bir Yalnız Adam - **Yusuf Tatar**

Şehirler Ötesine - **Sümeyye Kuş**

Modern - **İbrahim Hamarat**

Hayatım Karakış Olsa - **Adnan Şenol**

Bosna İzlenimleri - **K. Aydın, M. Çam, İ. Aydın**

Sökmeyen Şafak - **Hatun Doğan**

Üç Kitap Bir Çizgi-1: Simyacı - **Mehmet Harputlu**

Sahibi

KUSVA İletişim Ltd. Şti. Adına

Ahmet SEYMEN

Editör

M. Sait KARAÇORLU

Yazı İşleri Müdürü

Özgür AKŞİT

Yayın Kurulu

M. Sait KARAÇORLU

Hayri BOSTAN

Mesut BARIŞ

Mahmut EMEKLİ

Adnan ŞENOL

Muhterem AKTAŞ

Hüseyin ÖGÜTÇEN

M. Emin TOPDEMİR

Muhammed HÜKÜM

Fikret Elçi

İdare Yeri

Alemdar Cd. Alemdar İşhanı K.5

No: 47-48 İZMİR

Basım Yeri

Acar Matbaacılık Topkapı – İST.

Kapak & Grafik

Süleyman. Mavuş

Merhaba,

“7. sayımızla yine beraber olmak umuduyla” diyerek ayrılmıştık. Umudumuz gerçekleşti. 7. sayımızı elinizde tutmaktasınız. Keşke bütün umutlar böyle gerçekleşebilse. Her ne kadar hayat "keşke" sözcüğüne yaşama hakkı tanımıyor olsa da, umut yine de sadece "fakirin ekmeği" değil. Ve belki de yaşam umut ile korkunun dengesini kurabilmek ile eşit. Eğer umut olmasa acılara direnmek mümkün olur muydu ? Hangi başarının, zaferin, kurtuluşun mayası umut değildir ? Şair "Atiyi karanlık görerek azmi bırakmak /Alçak bir ölüm varsa eminim budur ancak" derken aslında umudun olmazsa olmaz şart olduğunu haykırmıyor muydu ?

Ahenk; “yok kardeşim, okumak yazmak gibi işlerin zamanı geçti artık, insanlarımızın bu taraklarda bezi yok, yaptığımız işin para olarak karşılığı yoksa yürümez, boş yere çabalamayın diyerek "ye'si" yani umutsuzluğu söyleyenlere, yani mevcut şartlara teslim olmuşlara ve yakınmaktan başka hiç bir işi olmayanlara inat umutla varlığını devam ettiriyor. Sesine yankı geldi, damarlarında dolaşan kanın aktığını hissederek. "Nâbîyi Nâbî yapan bir hüsn-ü nazar" değil mi ?

Bir hüsn-ü nazar kadim dostlarımızdan, Vedat Eroğlu' ndan geldi. Ahenk emeği geçenlerin, doğruluğunu, dürüstlüğünü, sevecenliklerini, duygusallıklarını okuyucusuna en iyi şekilde aktaran kutsal bir görevi başarıyla devam ettiriyor. Sürekliliği için bizlerde yanınızdayız. Saygılarımla. diyor çektiği faksında. Antakya'dan Ömer Karataş gönül dostumuz ise; Her şeyin maddileştiği bir dünyada böyle güzel çalışmaların varolması sevindirici. Siz böyle bir göreve talip olmakla omuzlarınıza ağır bir yük almışsınız. diyerek hüsn-ü nazarı esirgememiş gönderdiği mektubunda.

Bir hüsn-ü nazar da, okuyucumuz Nurdan Tabay'ın mektubuyla geldi. Derginizin içeriğiyle okuyucularımızın kültür seviyesini aydınlattığımız ve kültür, edebiyat, şiir alanlarında gösterdiğiniz kaliteden dolayı teşekkürlerimi hem kendi adıma hem de bir çok okuyucunuz adına arz ederim. diyor.

Sinema ve tiyatro alanında ki noksanlığımıza dikkat çeken okuyucumuza teşekkür ediyoruz, isteği en kısa zamanda yerine getirilecektir.

8.sayımızın dosya konusu "Dil ve Edebiyat" olacak. Buluşmak umuduyla.

Sağlık ve esenlik dileklerimizle.

Editör

BİR ELEŞTİRİ BİR CEVAP

M. Sait Karaçorlu

Gölcük'ten Seyhan Şahin imzalı bir eleştiri geldi. Eleştiri yazısının başlığı:

TAYERAN'LA HAVALANMAK

Edebiyat tarihi boyunca sanıyorum Sanat Sanat için mi? Sanat Toplum için mi? tartışması devam ede gelmiştir. Bu tezlerin ikisinde de haklılık payı var. Yüzde yüz birini diğerine tercih etmek herhalde biraz taraflılık olur.

Necip Fazıl Kısakürek istediği kadar şiirlerinin içinde “Kaldırımlar” ı beğensin, halk onun “Sakarya Türküsü”nü diline dolamıştır.

Elbette şair şiirinde sanatını göstermeli. Ama halkı. Ama halkı, halkın dilini ve havasını da gözardı edemez. Ederse kendisi de gözardı edilir, okunmaz. Okunsa bile anlaşılmaz.

Şiir toplumun ortak dilidir. Sadece şairin değil. Bunun için zorlamaya gerek yok. “Olduğun Gibi Görünmek” yeter. “Bestesini Arayan Ülke” ve “Başkaldırı Günlüğü”nü oku. Bir de “Tayeran” ını. Arasındaki farkı göreceksin.

“Tayeran” adlı şiirden bir mısra

*“Ey benim düşlerimin tebşir çiçeği
Gel gir en reel düşünceme sok bıçağı
Beni heyecanlandırarak uğultu bu değildir emin ol
Fakat bir körpe fideye bir erkek zemin ol”.*

Okudum, anlayabilmek için yine okudum. Hiç bir şey anlayamadım. Herhalde anlayan binleri vardır.

Diğer şiirlerinde de sanki bir zorlama var, anlaşılmamak için. Tıpkı “İsmet Özel” gibi. Gerek yok. Şairlik yönün güzel, ufkun güzel, kelimelerle dansın güzel. Bu güzelliklerin yanında anlaşılmamaya özenmen kötü.

Yazdığından okur bir şey anlamayacaksa verdiğin mesaj havada kalacaksa niçin yazıyorsun? Tayeran gereksiz.

diyerek bitirmiş yazısını saygıdeğer okuyucumuz.

Serlevhada ki “cevap”, söz konusu olan şiirin anlaşılır olup olmaması konusunda değil.

Ahenk'in yazı ailesinden Süleyman Pekin Bey'in yine Ahenk dergisinde yayınlanan “Tayeran” isimli şiirinden yola çıkılarak,

Sanat ne içindir sorusuna anlaşılması kolay olmayan bir açılım getirilmiş, Necip Fazıl'a, aradan İsmet Özel'e kadar giden bir eleştiri yapılmış.

Şiirde anlaşılır olmak konusu gerçekten ilginç ve verimli olacağına inandığımız bir tartışma alanı olur. Bu konuda yine Ahenk dergisinin kadrosundan Erdoğan Muratoğlu'nun "Duygu Ve Anlam Arasında Şiir" başlıklı yazısı daha önceki sayılarımızda yayınlanmış idi.

Eleştiri'nin bizzat kendisi ile ilgili bir kaç noktayı cevap konusu yapmak istedik. Eleştiri de tıpkı sanat gibi maksudu bir amma rivayeti muhtelif konulardan. Rivayeti muhtelif her konu gibi çoğu zaman ciddiyeti ve samimiyeti de tartışılır oluyor. "Eleştiriye kapalı olmak" çok genel suçlamaların başında gelir hep, eleştiri adına sövgü hakkını gasb edenlerce. Eleştirenin karşı eleştiriye tezinin ve savının reddine hazır olması gerekmez mi?

Bizde eleştiri olmadığı için gelişme yok diyenlere hak vermemek mümkün değil. Ama ortalıkta bu kadar politika, ekonomi, yayıncılık, özellikle futbol ve de sanat otoritesi varken, "eleştirmen" olmaması garip bir paradoks değil mi?

Eleştirmenlere "Başkasının yumurtladığı yumurtaya gıdaklayan" diyenler elbette çok haksızlar. Kaldı ki bu da eleştirmeni eleştirmekten başka bir şey değil. Teselsül bâtıldır şeklindeki kalamî hükme boyun eğerek şunu söylemeliyiz ki, beğenmek ile beğenmemek öyle iddia edildiği gibi tamamen enfüsi, kişiye özel bir durum değildir. Yoksa tartışma bitmez, İki kere ikinin dört ettiğini bile tartışırız da dünyanın en büyük devlet adamının kim olduğunu çok rahatlıkla belirleyebiliriz.

Biraz da tartışmaların bitmemesi buradan kaynaklanıyor galiba. Uzlaşma olabilmesi için, uzmanlaşmanın olması gerekir. Sağır kayalara konuşup da sesine aks-i seda bulamayanlar, Alkatraz Kuşçusu gibi kuş veya karınca eğitmek zorunda kalacaktır kaçınılmaz olarak. Burada "yapıcı eleştiri olmalı" gibi suyuna tirit bir kaç amiyane ifadeyi daha irdelemek gerekir. Eleştirmek hata ve kusur bulma işlemidir. Hiç kimse de bilmediği, uzman olmadığı bir sahada kusur bulamaz. Bu beğenemez demek değildir. Benim bir binayı beğenmemem ayrı şey, bu binanın statik hesaplarında hata yapılmış demem çok daha ayrı bir şeydir.

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİR DÜNYASINDAN PARILTILAR

Erdoğan Muratoğlu

Akif her an tazedir. Zekası, sezişi ve imanı ile, kördüğüm olmuş bir çok meseleyi aydınlığa kavuşturacak bir vicdandır Akif. Her namuslu insanın yol arkadaşı ve düşünce tarihimizin kilometre taşlarından biridir. Hiçbir şairimiz sömürgeci Avrupa'nın kepezeliklerini onun kadar isabetle sergilememiş ve Hristiyan medeniyetinin kangrenleşmiş yaralarını gözler önüne sermemiştir.

Evet. Akif'i dertlendiren umumi hüznün yalnız kendi tarihinden yükselen ızdırap sayhaları değil, bütün mazlum İslam devletlerinin bugün maruz kaldığı insafsız istismar faciasıdır. Emperyalizm hiçbir zaman Akif kadar müthiş bir düşman tanımamıştır. Akif hem bir ülkenin sesidir, hem de bütün bir kıtanın.

Bu çılgına kulaklarımızı ve gönümüzü açık bulundurmazsak hatalarımızın sonu gelmez. Safahat'ı okuyun. Hem sonsuz bir zevk duyacaksınız hem de bir çok hakikatlere aşina olacaksınız. Hem bir edebiyat şölenu hem de iman tazelemek. Akiflere belki her zamandan çok şimdi ihtiyacımız var.”

“ Kültür'den İrfan'a dan CEMİL MERİÇ”

Akif kimdir? Neler söylemiş, neler yapmıştır? Acaba onun milletimizin gönlünde bu denli yer tutmasının nedeni nedir? Akif niçin Abdülhamit'e karşı durmuştur. Niçin Mısır'a gitmiştir? Niçin idealleri uğruna kendi varlığını yok saymıştır? Yine Akif neden Kur'an mealini yayınlamamış, tefsir yazmaktan uzak durmuştur. Akif' in Cemalettin Afgani ve Muhammed Abduh'la ilişkilerinin nedenleri nelerdir? İttihat Terakki'ye neden girip çıkmıştır? Ailesiyle ve çocuklarıyla neden yeterince ilgilenmemiştir? Sanat anlayışı nasıldır?

Bu ve buna benzer yüzlerce soru üretilebilir. Bu sorular yığınının bir kısmına isabetli cevaplar vermek mümkünken diğer bir kısmına cevap verebilme imkanı bile bulamayız.

Amacımız yukarıdaki soruların cevaplandırılmak değil, Akif'i eserinden yola çıkarak tanıma çabasıdır. Akif' in kişiliğini, inancını, mücadelecili yönünü, şairliğini, arkadaşlığını, dostluğunu ve diğer yönlerini iman tazeleme ve tefekkür vesilesi olsun diye Safahat'tan yola çıkarak açıklayacağız. Bu çalışmamız sırasında SAFAHAT'ın KTB: yay. 729 no'lu yayını olarak Ertuğrul Düzdag tarafından yayınlanan İstanbul, 1987 baskılı Edisyon Kritik nüshasını kullanacağız. Beyitlerin ya da alıntılarının hangi sayfadan alındığı parantez içinde belirtilmiştir.

1- İMAN: Akif'e göre iman insan için bulunmaz bir nimettir. İmanın şartlarını yerine getiren bir insan, dünyada mutluluğu elde etmiştir. İşte bu özellikleri taşıyan Müslüman en büyük kahramandır. Yine iman yok olduğu bir yerde huzurun kalmayacağını belirtir.

*İmandır o cevher ki İlahi ne büyüktür
İmansız olan paslı yürek sinede yüküdür (S: 16)*

*Kurursa bir gün o menba ne his kalır ne hayat
Beka- din ile kaim hayat-ı cemiyat (S: 278)*

*Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz.
Bir yol ki Hak yoludur dönme bilmeyiz yürürüz. (S: 284)*

*Şehamet dini, gayret dini ancak Müslümanlıktır
Hakiki Müslümanlık en büyük bir kahramanlıktır. (S:256)*

2- KUR'AN: Müslüman, Kur'an'a bağlanmak O'nun emir ve yasaklarına göre davranmak zorundadır. Kur'an-ı Kerim evlerde duvara asılmak ve belli gecelerde ölümler için okunmak üzere indirilmemiştir. Kur'an insan hayatında yaşanması için vardır.

*İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için ! (S:144)*

*Kimin hesabına inmiş düşünmüyor Kur'an...
Cenab-ı Hak çıkacak sorsalar, muhatab olan (S: 216)*

*Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı (S: 349)*

3- ALLAH KORKUSU: Mehmet Akif, Allah korkusu olmayan bir topluluğu, her türlü kötülüğü işlemeye aday görür. Bütün dünyaya sahip olmanın yolunun Allah korkusuna sahip fertlerden geçtiğine inanır.

*Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır:
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır. (S:249)*

*O cemiyet ki vicdanında hakim ı havf- Yazdan'dır:
Bütün dünyaya sahiptir, bütün akvama sultandır. (S:250)*

4- Hz. MUHAMMED (SAV): İnsanlık, alemlere rahmet olarak yaratılan Hz. Muhammed (S.A.V) sayesinde varolmuştur. Hz. Peygamber’i önder edinmeyi ve O’na bağlılığı mümin olmanın şartlarından biri olarak görür.

*Dünya neye sahipse O’nun vergisidir hep
Medyûn O’na cemiyeti, medyûn O’na ferdi
Medyûndur o masuma bütûn bir beşeriyet
Ya Rab bizi mahşerde bu ikrar ile haşret (S: 423)*

5- İSLAM DÜŞMANLIĞI: Tarih boyunca ve günümüzde insanların İslama düşman olmasının tek nedeni, işledikleri zulümlerin hesaplarını verecek olmalarından korkmalarıdır. Hesap verme korkusu, onları İslam’ın esaslarına karşı koymaya yöneltmiştir.

*Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde;
“Mürteci” damgası var şimdi bütûn ellerde (S: 106)*

*Bir selamet yolu varmış,.. Oda neymiş : Mutlak,
Dini kökten kazımak, sonra, evet, Ruslaşmak ! (S: 141)*

*Ahret fikri yularmış, yakıştırmış eşeğe,
Hiç kanar mıymış adam, böyle beyinsizce şeye ?*

*Hele ahlaka sarılmak ne demekmiş hâlâ?
Çekilir miymiş efendim gece gündüz bu bela*

*Zevki hakmış adamın başkası hep batılmış...
Çok tuhafmış bunu insanlar için anlamayış !... (S: 353)*

6- İSLAM ÜMMETİNİN HÂLİ: Şair, İslam ümmetinin haline ağlar durur. Mevcut durumdan memnun değildir. Bu durum onu üzer.

Yıllar geçiyor ki ya Muhammed / Aylar bize hep Muharrem oldu./ Akşam ne güneşli bir geceydi.../ Eyvah o da leyl- i matem oldu. / Alem bugün üç yüz elli milyon / Mazlumaya yaman bir âlem oldu!/ Çiğnendi harim- i pâk-i şer’in / Namusa yabancı mahrem oldu.

*Baksana kim boynu bükük ağlayan ?
Hakk-ı hayatın senin ey Müslüman !*

*Kurtar o biçareyi Allah için
Artık ölüm uykularından uyan (S: 247)*

*Dikkat et: bin senesinden beri a'sabı harab,
Yatıyor koskoca bir alem-i iman, bîtab
Pıhtı halinde yürekler, cevelânsız kanlar;
Çevirip yastığı tekrar uyuyor kalkanlar ! (S; 342)*

*Gezerken tavr-ı istila alıp meydanda bin münker
Şu milyonlarca iman "ne kalkışsam" demez, ürker*

*Ömürlerdir bir alçak zulme miskin inkıyadından
Silinmiş emr- i bi'l- marufun artık ismi yâdından,*

*Haya styrılmış inmiş, öyle yüzsüzlük ki her yerde.,,
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde*

*Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafz-ı bi-medlûl
Yalan râic, hıyanet mültezem her yerde hak meçhul*

*Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller har;
Nazarlardan taşan mana ibadullahı istihkâr*

*Beyinler ürperir ya Rab, ne korkunç inkılab olmuş,
Ne din kalmış. ne iman; din harap, iman turab olmuş.*

*Mefahir kaynasın gitsin de vicdanlar kesilsin lâl...
Bu izmihlâl-i ahlakî yürürken durmaz istiklal !... (S: 384)*

7- VAHDET ve TEFRİKA: İslam şairi vahdetin gerekliliğine, tefrikanın gereksizliliğine inanır. O, tefrikaya düşen bir toplumun gün yüzü görmeyeceğini belirterek, Müslümanların vahdet içinde hareket etmelerini ister.

*Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan
Kaldırın ayrılık esvabını aradan
Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez*

Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez. (S: 152)

En büyük düşmanıdır ruh-ı Nebi tefrikanın

Adı batsın onu İslama sokan kaltabanın ! (S: 173)

Sen ! Ben ! Desin efrad, aradan vahdeti kaldır;

Milletler için kıyamet işte o zamandır

Mazilere in, mahşer-i edvarı bütün gez

Kanun-i ilahi göreceksin ki değişmez (S: 386)

8-DÜNYA HAYATI: Akif'e göre dünya hayatı geçicidir. İnsanoğlu bu hayata bağlanıp kalmamalı. Ahiret hayatı için dünyadayken hazırlık yapmalıdır. Yine dünyada önemli olan çok mal-mülk bırakmak değil, güzel eserler bırakmaktır.

Teşhir ile şöhret kazanan sahne-i dünya

Gelmez mi ilahi sana bir kanlı temaşa (S:16)

Ömr olsa da binlerce tekalif ile meşhûn,

İnsan yaşamaktan yine memnun, yine memnun ! (S: 29)

Hakiki bahtiyar ancak o ademdir ki dünyadan

Giderken mâmelek namıyla terk eyler büyük bir nam (S: 108)

yedi uyurlar mağarası

*matarasında coca cola var askerlerin
pelerin karanlığı örtme numarasında*

*her zamanki savaş değil bu soğuk savaş
Maraş şimdi medenileşme macerasında*

*ülkemin onurumu temsil eder dansözler
gözler şah-ı Nakşibendi'nin Buhara'sında*

*bir antitank uykusundadır kulaklar
dudaklar yatak yorgan sağırılık sigarasında*

*bekleme salonu yürürlükten kalktı ey halkım
talkım çalıyor telsizim kabir kamarasında*

*bu mavi madalya size kötü yakıştı mirim
Kıtmir'im uykudadır damlataş mağarasında*

*bir ses verin bana ki sesinden kutsansın sihrin
iki nehir arasında veraların verasında*

Süleyman Pekin

İZMİT KASRI TAÇ KAPISI KİTABESİ

Muhittin Bakan

İzmit Sarayı ve Atatürk Evi olarak ziyarete açılan Kasrı Hümayun'un en önemli bölümlerinden biri de "Saray Bahçesi"nin Saat Kulesi yönünden girişini oluşturan Taç Kapısıdır.

Ancak yılların ihmaline uğrayan bu kapı, son restorasyonu planlayanların da dikkatlerinden kaçmıştır. Bugünkü görüntüsü ile de bir saray girişinden çok, virane durumundadır. Taç Kapısı'nın özelliklerinden biri de üzerindeki kitabedir. İzmit'li şair Safvet'in, Sultan Abdülaziz için yazdığı kaside okunamayacak duruma geldiği halde, el sürülmemiştir. Halbuki Arap Harfleri ile yazılı olan bu kitabede İzmit'le ilgili çok önemli bilgiler yer almaktadır. İzmit Kitabesi 22 dizelik, kaside biçiminde yazılmış bir şiiirdir. Üzerindeki kayda göre 1863 yılında, mermer üzerine kazınmış, talik hatlı yazıdır. Türünün başarılı örneklerinden biridir.

Taç Kapısı tuğralı bir başlığa sahip iken 1930'lu yıllarda tahrip edilmiştir. Latin Harflerinin kabulünden sonra, eski Türkçe'ye küsenler kitabeyi harçla sıvayıp yok saymışlar. Ancak 1985 - 1990 yılları arasında sıva kazınmış, kitabe eski şekline dönüştürülmüştür. Bu hali ile kitabe güçlükle okunabilmektedir. Kitabe İzmit'in şiiir tarihi itibariyle edebi bir niteliğe sahiptir. Kitabeden Safvet adlı bir şairin varlığını öğreniyoruz. Safvet belki de saraya yaranmak isteyen meslekten bir kişi idi. Fakat Mani adlı İran'lı ressamın hünerlerini, Sinimmar gibi bir mimarın yaptıklarını bilecek kadar ayrıntılı tarih bilgisine sahiptir. Kitabe bize şu özellikleri de kazandırıyor.

Abdülaziz'in yaptırdığı bu yapı, Kışlık Kasr, Köşk, Saray, Nev Kasr olarak adlandırılmıştır.

1863 yılında şehrimizin adı "İzmit" değil İzmit'tir

Lezzetli Çene suyu, 1863 yılında da ünlüdür.

Saray yapımında Ali Paşa'nın adı geçmektedir

Bütün bunlardan sonra tarihimiz ile barıştığımızı söyleyebiliriz.

Kitabe'nin orijinal metni:

- 1) Esas-ı dad Abdülaziz'in akdem fikri
- 2) Demadem eylemekdir mülkini abad sertapa
- 3) Ez an cümle yapıp tersaneye nazır bu nev kasrı
- 4) O sultan-ı kerim, İzmit'i etdi su be su ihya
- 5) Sinimmar-ı hüner- ver nefret eylerdi Havernak'dan

Muhittin Bakan Kocaeli Tarihini araştıran ve belgeler toplayıp arşivleyen dökümantasyon Merkezinde. Araştırmacı. Bu yazısı Kocaeli Dokümantasyon Merkezi'nden Haberler bülteninin Aralık 1998 ve 20. sayısından alınmıştır.

- 6) Eğer mazurı olaydı bu muhkem kasr-ı Őitaa
- 7) G6reydi nakŐ-ı g6nag6nini Mani olup hayran
- 8) Ederdi sirŐek ile ertengini kair ilkaa
- 9) İŐitseydi sarir-i babını gitmezdi g6lzare
- 10) Ederdi astanın aŐiyane b6lb6l g6ya
- 11) Temaşa eyleyenler haricinden kurtulur gamdan
- 12) İçinde mevc urur h6sn-6 letafet meymenet
- 13) Bu kah-ın kazz-ı evsafı beni Şirin zeban etdi
- 14) Acebi s6zlerim olup çene suyu gibi ihla
- 15) Ricam oldur o hakan-ı serir-i m6lk ihsana
- 16) Seray-ı afiyetin haŐre dek var eyles6n
- 17) Olup efdun bahr u berde ecnad u m6himmatı
- 18) Aziz olsun ... (Okunamadı)
- 19) Del6let eyles6n b6yle nice asar-ı dilyuya
- 20) M6Őir sadık el kavli kapudan-ı Ali Paşa
- 21) Kavli safvet-in kılsun aleme tarihini ilan
- 22) Bu vala k6Ők6 yaptı emr-i Şah-ı Abd6laziz-i 61'a

Hicri: 1279 - Miladi:1863

Kitabenin g6ncel T6rkçesi :

- 1) Doğru huylu Abd6l Aziz Han'ın baŐlıca d6Ő6ncesi
 - 2) 6lkesini baŐtan sona s6rekli imar etmektir
 - 3) B6ylece tersaneye bakan bu yeni kasrı yapıp
 - 4) O kerem sahibi sultan, her y6n6yle İzmit'i ihya etdi
 - 5) H6nerli (mimar) Sinimmar, Havernak (adlı k6Őkten) nefret ederdi
 - 6) Eğer bu kışlık kasra bir benzer olaydı
 - 7) (Ressam) Mani, rengarenk nakŐını g6rseydi hayran olup
 - 8) G6zyaŐı ile resimler (kitabını) en uzağa atardı.
 - 9) B6lb6l (Kasr) bahçesinin kapısının gıcirtısını iŐitseydi gitmezdi g6l bahçesine
 - 10) Yuvasını bu merkezde yapardı belki de
 - 11) Dışından seyredenler gamdan kurtulur
 - 12) Ç6nk6 hoş g6zellik dalga dalga vuruyor çok defa
 - 13) Bu k6Ők6n niteliklerinin tadı beni Şirin dilli yaptı
-

- 14) Toy sözlerim çene suyu gibi lezzetli oldu
- 15) Dileğim odur o ülke tahtını bağışlayan hakana
- 16) Sarayın esenliğini kıyamete kadar var eylesin Mevlâ
- 17) Asker ve araçları kara ve denizde büyüsün
- 18) Aziz olsun ... (okunamadı)
- 19) Böyle nice çekici eserlere yol göstereyin
- 20) Müşir ve sözüne bağlı Kapudan Ali Paşa
- 21) Safvetin sözü ilan etsin tarihini
- 22) Yüce Abdülaziz Şahın emri bu büyük köşkü yaptı

(Hicri 1279- Miladi 1863)

Not: Kitabenin transkripsiyonu ve güncel Türkçe'ye uyarlanması Muhittin Bakan ve Sait Karaçorlu tarafından yapılmıştır.

ELİ ÖPÜLECEK ÖĞRETMEN

Hayri Bostan

Gerek öğretmenler, gerekse öğretmenlik mesleğiyle ilgili çok şeyler yazıldı, söylendi. Her Öğretmenler Günü dolayısıyla aynı şeyler yazılıp duruluyor ve söyleniyor. Yine şiirler okunuyor, nutuklar atılıyor. Ama korkarım hiç bir şey değişmeden devam edecek,

Her insanın sevgiye ve saygıya ihtiyacı vardır. Ama bence öğretmen sevgiyi de, saygıyı da en çok hak eden bir mesleğin insanıdır. Çünkü öğretmen öğrencilerini çok sever, hatta onları sayar. Neden böyledir diye sorulacak olursa deriz ki, böyle olmak zorunda. Bu durum bu yüce mesleğin en doğal özelliğidir. Öğretmen öğrencisinin geleceğini en az anne-babası kadar düşünür, dert edinir. Onların sergiledikleri güzel davranışlarla, gösterdikleri başarılarla övünür, gurur duyar. Bu, öğretmenlerin özel insanlar olmasından kaynaklanan bir durum değildir. Bu, bu mesleğin insana kazandırdığı bir durumdur.

Her insan yaptığı işi şöyle ya da böyle sever. İşini severek yapmayan bir insanın verimli olması, işinde başarılı olması mümkün değildir. Zaten meslek sevgisi kazanamayan bir insanın o mesleğin adamı olduğunu söylemek de doğru değildir.

Öğretmenin farkı, onun işinin “insan yetiştirmek” olmasıdır. Hem de insanla hayatının en tecrübesiz, en zayıf, en duygusal, alıngan, kırılgan olduğu döneminde onu incitmeden, kırmadan, ama başboş da bırakmadan disipline etmesi, ona bilgi ve davranış kazandırması elbette ki zordur. Bir öğretmenin, öğrencilerine

katlandığı, onlara hoşgörülü olduğu kadar, onlara sabrettiği kadar hiç kimse bir başkasına karşı olamaz,

İyi bir öğretmen, derslerinin boş geçmemesi için hasta olsa dahi, mecbur kalmadıkça, rapor almak istemez, izin kullanmaz. Dersinin bir dakikasını boş geçirmek istemez. Okul tatile girerken içinde bir burukluk hisseder. Okullar açılırken büyük bir sevinç ve heyecan duyar. Denilebilir ki hayatının en mutlu, en güzel anları öğrencileri ile birlikte oldukları zamanlardır.

Öğretmen öğrencilerinin başarılı olmalarını ister. Onların derslere kitap ve defterleri ile katılmalarını sağlamak ister. Derslere katılmalarını, dersin huzurunu bozmamalarını, okul kurallarına uymalarını, arkadaşları ile iyi geçinmelerini ister ve bunu sağlamaya çalışır. Zaman zaman onları uyarmak, azarlamak zorunda kalabilir. Öğrencilerin bazılarında kişilik bozuklukları, davranış bozuklukları olabilir. Öğretmen öğrencileri ile iyi geçinmek uğruna bunlara göz yumamaz. Onun görevi bu tür davranışlara göz yummak değil, bunları düzeltmek, sorunların kökenine inmek onları halletmeye çalışmaktır. Bütün bunları öğretmen tek başına yapamaz. Okul yönetimi ve öğrenci velilerinin bu tür konularda sürekli iş birliği yapmaları gerekir. Bir sınıfta ders yapan bir öğretmenin karşısında kaç öğrenci varsa akşama o öğretmen o kadar evde konuşuluyor demektir. İşte burada toplumun kültür düzeyi ön plana çıkmaktadır. Velilerin bir çoğu okula hiç

uğramaksızın, çocuğundan dinlediği çocuksu dedikodularla dolduruşa gelmekte, anlamadan dinlemeden öğretmeni suçlayabilmektedir. Bu tür olaylardan da her zaman öğrenci daha zararlı çıkmakta, korunuyor olma düşüncesi onları daha fazla davranış bozukluklarına götürmekte, öğretmenlerimiz de bu duruma üzülmemektedirler.

Bir öğretmen maaş karşılığı on beş saat yerine bunun iki katı, otuz saat derse girmektedir. Okullardaki alt yapı eksiklikleri, öğretmenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve olumsuz koşullar göz önünde tutulduğu zaman toplumun en hasbi çalışan, en fedakar, en dürüst kesiminin öğretmenler olduğu görülecektir.

Öğrencinin ne öğrendiği, iyi yetişip yetişemediği, aldığı notu hak edip etmediği, sınıfını hak ederek geçip geçmediği ne devletin, ne velinin, ne de öğrencinin umurundadır. Çünkü öğrenmek, iyi yetişmek, bilgi ve beceriyle donanmak özendirilmiyor. Elbette bunun çok derin ve köklü toplumsal, kültürel, siyâsî, tarihi, ahlakî nedenleri var. Bunları sayıp dökmenin yeri burası değil. Ama bütün bu sorunlar birleşerek bir bileşke kuvveti şeklinde öğretmene yönelmektedir. Onun için de “sevilen öğretmen” olmak mesleğinin hakkını vermekten ziyade oportünist davranışları özendirilmektedir.

İyi öğretmen, öğrencilerine bir şeyler verebilmek için çırpınan, onların iyiliği için gerekirse onlarla kötü olmayı göze alabilen, onların bugününden ziyade, biraz da geleceğine hitap edebilen, yıllar

geçtikçe daha çok hatırlanan, hayırla yad edilen öğretmendir. Öğrenciye yaranmak için onları disipline etmekten, dersini öğretmekten ödün veren, notu yerli yersiz cömertçe dağıtan, ölçme-değerlendirme diye bir derdi olmayan, öğrenciyle adeta gününü gün eden öğretmen bir çok öğrenci için “ideal” öğretmen olabilir, ama bu kendini aldatmaktan başka bir şey değildir.

Disiplinin ve ciddiyetin olmadığı hiç bir yerde başarıdan ve verimden söz edilemez. Benim burada vurgulamak istediğim ise, bugünkü yapının öğretmeni bu tür bir oportünizme zorlamasıdır.

Aile çocuğunun sınıfını geçmesini ister. Okul idareleri öğrencilerin sınıfta bırakılmamasından yanadır. Milli Eğitim Bakanlığı zaten bunu en çok ister. Yapılmış bitmiş öğretmenler kurullarından sonra tekrar kurulların toplanarak sınıfta kalan öğrencilerin tekrar görüşülmesini istemesi bunun bir çok delillerinden sadece birisidir.

Herkes öğrencinin geçmesini ister de öğretmen ne ister?

Öğretmen, öğrencisinin öğrenerek, hak ederek geçmesini ister. Onun için de yıl boyunca çırpınır durur. İşte öğretmenin farkı burada öne çıkmaktadır.

Bunu yapabilen öğretmen eli öpülesi öğretmendir. Siz kime çiçek verirsiniz veriniz, benim en güzel çiçeklerim onlara. Yılların ardından dönüp baktığımda da sadece böyle öğretmenlerimi hatırlıyorum, onları saygıyla ve minnetle anıyorum.

MEMLEKETİM

Mehmet Ali Kehaya

Doğan güneşin ilk ışıkları. Soğğun iliklere dek işleyen ürpertisi ve horozların yeni bir günü haber veren ötüşleri.

Bembeyaz karın üstünde ne bir ayak izi ne de bir hayat belirtisi. Bir ölüm sessizliği kaplamış köyü bu sabah ayazında.

Teker teker tütmeye başlayan bacalar. Meşe ağacının saf ve temiz dumanı karda ahenkle yükseliyor gökyüzüne . Ne şehrin kara kömür dumanları ne de fabrikaların zift gibi bacaları. Çam ağaçlarının nefis kokusunu yaymakta Rodop'tan esen serin yeller ve ulaşmakta en tenha hücrelerine ciğerin.

Ruhu dinlendiren o eşsiz sakinlik. Ne işine yetişmeye çalışan memurlar, ne de öğrencileri taşıyan tıka basa dolmuş otobüslerin homurtusundan eser var.

Ocakta mis kokulu tarhanalar kaynıyor ve uzun bir gecenin ardından köy yeniden hayat buluyor.

Bir çoban heybesini sırtlamış, kara bata çıka sürüsüne gidiyor. Bir diğeri elinde kürek, kapı önünü temizliyor. Ve okula giden çocuklar. İki katlı pembe badanalı şirin bir köy okulu. Önünde mavi beyaz haçlı bayrak dalgalanıyor,

Evlerin içinde soba başında elleri kınalı gül yüzlü kadınlar pastal* yapıyor. Kimi dillerde mani, kimisinde türkü tatlı bir meltem gibi yayılmakta.

Bir yaşlı dede elinde balta odun kesiyor. Ve karın keyfini çıkaran çocuklar kardan adam yapıyor.

Başı dumanlı dağların yamacında bir ses yankılanıyor. Dünyanın en gizemli en

anamlı sesi. Ezan okunuyor. Burada her şey daha anlamlı. Çan seslerine karşılık ezan sesleri, küfre karşı iman haykırır gibi. Çöldeki vaha gibi küfrün bağrında bir hançer, karanlıklar beldesinde ışık misali bir avuç Müslüman. Rüzgarın zalimce ana vatandan kopardığı bir parça, yavruyu anadan, eti tırnaktan ayırmaya eş.

Şerbetin ağızda bıraktığı tat gibi tarih hep hatıralarda. Kulaklar mehterane, gözler ufka dikilmiş beklenen orduya kenetli ve gönüllerde sancılı bir bekleyiş. Yeniden tarihin coşkusunu yaşamak istercesine yaşlanmış yaşlı gözler döner maziye bakar nemli.

Uzun kış gecelerinde, tütün kokulu loş odalarda dedeler neneler ve hatıralar. Konu hep aynı hep o eski anılar. Ne anlatan bıkar ne dinleyen. Bir masal değil bu, bu bir destan. “Bulgaristan, Makedonya, Selanik, Trakya, Hicaz hep bizimdi” der ve rüzgarın yaprakları hışırdatması gibi titreşir sesleri, dalar ta derinlere o onları yaşamak ister gibi. Yetimliği derinliklerinde hisseder kalbinin ve taşlara ay yıldız kazır gidermek için özlemine. Meriç'i aşmak için sayar günlerini ömrünün.

Hele o türküler kışın soğğunda kan kaynatan. Debrelî Hasanlar, Arda Boyları ve niceleri... Çal* yerinden oynatacak gönüllerin o duygu seli. Özgürlük kokan, Anadolu kokan türküler. Yaz sıcağında tütün tarlasında kavrulmaya eş o gariplik duygusu ve serin sulara bedel hayaller.

Fakat gönüller idrakterdir imtihanını Hakk'ın ve sabır tesbihini çekmekte durmadan eller.

Kefene bir düğüm daha atıldı ve yarına kaldı, batan güneşin ardından.

Karanlık çöker her şeyi örterek Rodop eteklerinde bir köye ve derin sessizliğe

teslim etmekte kendini. BATI TRAKYA
MEMLEKETİM.

* Pastal : Tütünün kuruduktan sonra iyisi ile kötüsünün ayrılması

* Çal : Batı Trakya'da bir dağ.

KIŞ

Dostlarım, hallaç pamuğu
zamanın hoyrat ellerinde,
Kaybolmuş, günlerim de
gecelerim de

Günahı görmüş gözlerim,
Sevabın kapılarını çalmışım.
Düşler olmuşum, cenneti de
Cehennemi de

Küsüp gitmiş baharım
yeşil zengini bahçelere.
İstemiyorum artık, şimdiyi de
geleceği de.

Adnan Şerifoğlu

LUDWIG WITTGENSTEIN VE FELSEFESİ (2)

c-Felsefesi:

Wittgenstein genel bir felsefi dil teorisi temellendirmeye çalışmıştır. Bilimi ve felsefeyi bir dil sorununa indirgemıştır. Dil, olguları tasavvur etmemizin bir aracıdır, dilimiz tasavvurlarımızın göstergesidir.

Doğa bilimlerinin karşısına felsefeyi koyan Wittgenstein, felsefeyi dil üzerine yaptığı araştırmalar yardımıyla yorumlamıştır. Felsefenin amacı düşünceyi açık kılmak ve aydınlatmaktır. Sözcükler ve onların işaret ettiği şeyler arasında zorunlu bağlar vardır. Ona göre, her felsefe bir dil eleştirisidir ve mantık bir öğreti değil, fakat evrenin aynada yansıtılmış bir tablosudur. Çünkü felsefenin kendine has bir içeriği yoktur, o yalnızca matematik, mantık, metafizik, ahlâk gibi disiplinlerde, dil ve dilin simgelerinin doğru kullanılıp kullanılmadığını denetler. Dilin sınırları dünyanın da sınırlarıdır.

Dil ve sözcük oyunlarının felsefeden ayıklanmasını ve çıkarılmasını isteyen Wittgensteinin temel düşüncesi matematik-mantık verilerine dayanan çözümleyici bir felsefe öğretisi kurmaktır. Bu öğretiye göre felsefe sorunları, nesnel varlık alanının özüne inilerek değil, duyularla sağlanan kavramların mantıksal-matematiksel yöntemle çözümlenmesi sonucu açıklanabilir. İnsan nesnenin özünü bilemez, onun bilebileceği yalnız duyuların temellendirdiği kavramsal verilerdir. Wittgenstein, her türlü önermenin doğruluğu ya da yanlışlığıyla değil, anlamlı veya saçma oluşlarıyla ilgilenmiştir.

Dil ile dünya arasındaki mantıksal ilişki üzerinde durmuştur, yani dil, dünya ve düşüncenin ortak tezahürü diye görülmüştür. Dolayısıyla Wittgenstein dini, ahlaki ve metafiziksel önermeleri dilin

dışında bırakmıştır; dil ile ifade edilemez görmüştür. Düşünülemeyen ve hakkında konuşulamayan şeyler hakkında susmalıdır, demiştir.

Wittgenstein'a göre dünya nesnelere değil olguların toplamından oluşan bir bütündür ve bu evren bütünü belirleyen de olgulardır. Olguların oluşturduğu bu büyük toplam, neyin ne olduğunu gösterdiği gibi neyin ne olmadığını da bildirir. Bu olguların mantık ilkelerine uygun bir yapısı vardır; bu nedenle evren mantık ilkelerine uygun bir uzay içindedir. Olgular nesnel varlıkların düşünme konusu olmasını sağlar. Her nesne kendisiyle ilgili bir olgu bağlantısı içinde düşünülebilir. Nesnelere ile evren arasındaki münasebet, sözcükler ile dil arasındaki münasebet gibidir. Bilinen ancak nesnenin olguya dönüşen nitelikleridir.

Wittgenstein'e göre felsefe meseleleri ancak dil çözümlenmelerine indirgenerek açıklanabilir. Nesnel varlığın özü bilinemeyeceğine göre, üzerinde durulması gereken nesnel varlığı yansıtan sözcüktür. Çünkü sözcük, bir dil varlığı olarak nesneyle bağlantılıdır. Bu bağlantı da nesnenin özüyle değil, insana verilen yanıyla ilgilidir. Felsefenin görevi, nesneyle kavramı arasındaki varlık bağlantısından yararlanıp sorunu çözümleyerek açıklığa kavuşturmaktır. Sorunun çözümü de kavramın içeriğiyle ilgilidir. Kavramın içeriğiyle nesne arasındaki bağlantıda uyum ve özdeşlik varsa varılan sonuç doğrudur, gerçektir, bunun karşısı yanlışdır.

Wittgenstein'a göre dil, her türden ideolojilerin, dinlerin, bilimlerin ve metafiziklerin boy gösterdikleri bir alandır. Bu yüzden de önermeler arası çatışmaları ve yanlış anlamaları ortadan kaldırmak, tüm semantik yanlışlardan arınmış kusursuz bir dil kurmak ve dünyanın birebir tasvirini oluşturan bir resmi ya da modeli oluşturmak gerekmektedir. Kısaca

yapması gereken asıl iş, bilimsel terimlerin semantik çözümlemelerini yapmaktır.

Eğer kullandığımız sözlerin anlamlarını kesin olarak bilmezsek hiç bir konuyu verimli olarak tartışamayız. Hepimizin tartışarak zaman kaybettiğimiz gereksiz konuların bir çoğu, hepimizin sözlere kendimize göre kaypak anlamlar vermemizden ve karşımızdakilerin de o sözleri aynı anlamda kullandıklarını varsaymamızdan doğmaktadır. İşin başında terimlerimizi tanımlarsak çok daha verimli tartışmalar yapabiliriz. Sonra propagandanın başarısının geniş çapta terimlerin anlamlarını karıştırmaya dayandığını anlamak için günlük gazetelere bakmak yeterlidir. Politikacılar, yasalarla, kullanmak istedikleri her terimi tanımlamaya zorlansalardı, halk nazarındaki itibarlarının bir çoğunu yitirirlerdi, nutukları daha kısa olurdu ve anlaşmazlıklarının pek çoğunun sırf sözel oldukları ortaya çıkardı.

Dilsel bir varlık olan insan, dili tarafından belirlenmiştir. Dilinin sınırları insanın da sınırlarıdır. Anlamli ve doğru gibi görünen, ama saçma olan önermeleri bir dil varlığı olan dile getirmemeli ve dili yanlış kullanmamalıdır. Dünya ile olan bağımız, dünya hakkında veya kendi hakkımızdaki düşüncelerimiz anlamli önermeler olarak dile getirildikleri sürece itibar görürler. Dilin sınırları aşıldığında ise, metafiziğin, transcendent (aşkın) olanın, dilde ve dünyada karşılığı bulunmayanın alanına girilmiş olur. Çünkü dilin sınırları dünyanın da sınırlarıdır.

Wittgenstein'a göre, söylenebilir ve düşünülebilir sınırlarını söyleyemeyen ve düşünemeyen ayırmak gerekir. İşte mantıksal çözümleme, düşünülebilir sınırlamadır ve böylece düşünemeyi de sınırlandırmış olacaktır. Ona göre düşünemeyi, düşünülebilir aracılığıyla sınırlamalıdır. Çünkü, söylenebilir bir şey açıkça söylenebilir olandır ve söylenir, neyin üzerinde konuşulamıyorsa o konuda susmalıdır.

Wittgenstein'a göre, söylenebilecek her şey yalnızca bir önerme aracılığıyla dile getirilebilir. Bu yüzden dilin sınırları düşüncenin de sınırlarını gösterir. Söylenemeyecek şeyler gerçekte vardır, cümlesi de söylenmeyecek ve düşünemeyecek bir şeydir. Nitekim, üstüne bir şey söylenemeyen konusunda susmak gerekir, cümlesi insanın üzerinde hiç bir şey söyleyemeyeceği bir dünyanın var olduğunu anlatmaya çalışan metafizik bir ifadedir. Dilin kullanım biçimlerindeki sonsuz çeşitlilik işte bu nedenle yanıltıcıdır.

Genel olarak dil düzenlemelerine ayrılmış olan Wittgenstein'ın Felsefi Araştırmalar (Philosophical Investigations) adlı eseri onun ikinci dönem çalışma ve düşüncelerini ifade etmektedir. Bir önermenin tümüyle çözümlenmiş tek bir biçimi olduğunu, her önermenin belli bir anlam taşıdığını, gerçekliğin ve dilin yalın öğelerden oluştuğunu, dilin, önermelerin ve düşüncenin bir özü bulunduğunu ve dünyanın a priori bir düzeni olduğunu öne süren Tractatus'te yer alan önceki görüşlerini inkar etmiştir. Bunun yanında Wittgenstein yine bu ikinci dönem eserinde, bütün temsil biçimlerinin aynı mantıksal biçimi paylaşmasının gerekmediğini de öne sürerek 'söylenemez' kavramından vazgeçmiştir. Ona göre, dilin kullanım biçimlerindeki sonsuz çeşitliliğin içinde gizlenmiş bir birlik yoktur. Gündelik dile itibarını iade ettiği Felsefi Araştırmalar adlı eserinde Wittgenstein, kavramlarla eylem ve tepkiler arasındaki bağı, kavramların insan yaşamında dile getiriliş biçimlerini göstermiştir. Amacı kavramların işlev ve anlamlarını elle tutulmaz bir zihin aleminin değil, bunları barındıran insani hayat biçimlerinin sonucu olarak ortaya koymaktır.

Wittgenstein'ın "etik" hakkındaki görüşlerini birinci dönem felsefesinin ürünü olan "Anlamın Resim Kuramı"nda bulabiliriz. Teknik bakımdan hayli karmaşık ve etki bakımından oldukça

güçlü olan bu teori, mantık, dil ve dünya arasındaki bağıntıyı ortaya çıkarmayı amaçlar. Mantığın yapısından dilin yapısına, oradan da dünyanın yapısına geçeriz. Mantık, dil-dünya bağıntısında kurucu ögedir. Mantıksal çözümleme yapmak, dilin mantığını anlamak ve dilin dünyayı nasıl yansıttığını görmek içindir.

Tractatus'un temel öğretisi, dilin dünyayı yansıtan önermelerinin resimler olduğudur. Dünya olguların toplamıdır ve dil bu olguların resmidir. Önerme gerçeğin bir resmidir. Teorinin temel görüşlerini şöyle sıralayabiliriz:

1-Dilin sınırlarıyla dünyanın sınırlarını çizer. Dünya olguların toplamıdır. Anlamlı cümle, olguların resmi olan cümledir. "Bu cümle şu anlamı var" yerine "bu cümle şu olgu durumunu ortaya koyar."

2-Mantık ve matematiğin, dünya üzerine bize bilgi sağlamadığını, önermeler arasındaki bağı oluşturan kurucu öge olduğunu söyler. Bir önermenin en son resimsel kuruluşu, bir başka önermenin öğelerini kapsıyorsa, bu ikinci önerme ilkinin mantıksal sonucudur. İlk önermede ikinci önerme kapsanıyorsa, ilkinin doğru olup sonuncunun yanlış olması beklenemez.

3-Dil kendi kendine bildirimde bulunmanın, betimlemenin aracıdır ve dünya ile arasındaki ilişkide kendini resimleyemez. Önermeler ile dünya arasındaki ilişki, dilin içinde olduğumuzdan, onun dışına çıkabileceğimiz bir ilişki değildir ki, bu Wittgenstein'in bir paradoksudur. O, "benim cümlelerimi anlayan, onların saçma olduklarını görür", demiştir.

4-Dünyayı bir bütün olarak ele alıp konuşan geleneksel felsefe imkânsızdır. Dünya üzerine konuşmanın tek mümkün yolu, tek tek olguları betimlemektir.

5-Dile, anlamlı olma ve dünyayı betimleme görevinin yüklenmesi için konulan gereklilikler, dilin yapamayacağı bazı işleri de beraberinde getirir. Dil, değer üzerine konuşamaz. Değer, dünyanın bir

parçası değildir. Ahlaki ve estetik yargılar, dilin sahici kullanımları değildir.

Wittgenstein'in resim teorisi, anlamlı dili olgular hakkındaki bir ayna olarak gördüğünden, dilin elemanları gerçekliğin basit bir referansıdır. Etik ifadeler, olgudan ziyade değerle alâkalıdır. Bu nedenle olgu dışı bir ifadeyi anlamlı kabul etmeyen bu teori, etik'i anlamsız olarak görür. Etik cümleler, anlamın resim kuramına göre anlamsızdır.

Wittgenstein, "Ahlak Üzerine Bir Konuşma"sında neyin değerli olduğunu ve yaşamın anlamını sorar. İçerisinde "iyi" gibi bir değer sözcüğünün kullanılabilceği iki anlam vardır. Birincisi olağan ve göreceli anlam, ikincisi mutlak veya ahlakî anlam. Göreceli anlamda "iyi", önceden belirlenmiş standartlara varılmasından başka bir şey değildir. "Bu adam iyi bir piyanisttir", "bu doğru bir yoldur" gibi kullanımlar birinci anlamdadır. Birinci anlamdaki kullanımlar bu kelimelerin ahlakî anlamdaki kullanımları değildir. Wittgenstein bu iki konuşma üzerine örnek verir: bir oyun (sözelimi tenis oyunu) esnasında birisi bana:

-“Oldukça kötü oynuyorsunuz.’ derse ve ben ona:

-“Kötü oynadığımı biliyorum ama, asla daha iyi oynamak istemiyorum.” diyebilirim. Öteki bunun üzerine:

-“Peki öyleyse sorun yok.’ diyebilir. Ama varsayın ki göz göre göre yalan söyledim ve karşımdaki bana:

-“Davranışınız çok iğrenç.” dedi.

-“Kötü davrandığımı biliyorum ama, hiç de daha iyi davranmak istemiyorum.” diyebilir miydim? Karşımdaki o zaman bana:

-“O zaman sizin daha iyi davranmayı istemeniz gerekecektir.” der ki, Wittgenstein'a göre etik'in özü budur. Burada mutlak bir değer hükmüne sahiptir.

Her izafî değer yargısı, olguların ifade edilmesinden ibarettir. Ancak kesin bir değer hükmünün, olguların ifadelerinde temelleneceği hiç bir yöntem yoktur. Etik, tabiatüstü (supernatural) bir şeydir ve sözcüklerimiz ancak olguları ifade edebilir.

Hayatın nihai anlamı üzerine bir şey söyleme arzusundan doğan etik, mutlak bir değer ve mutlak iyilik, hiç bir zaman bilimin konusu olamazlar. Wittgenstein'a göre etik'in bize söylediği şeyler hiç bir anlamda bilgimize bir şey katmaz, bir katkıda bulunmaz. Fakat etik için Wittgenstein "insanın içindeki çok saygı duymaktan kendimi geri çekemediğim ve asla alaya almak istemediğim bir eğilimin bir belgesidir." der.

Wittgenstein din felsefesi sahasında da fonksiyonel tahlil anlayışının öncülüğünü yapmıştır. Fonksiyonel tahlil anlayışı, dinin ve dini hayatın bir nesne gibi dışarıdan kavranılıp eleştirilmesini ve anlamsız sayılmasını reddetmiştir. Bu anlayış, bir anlamda da pozitivizm ve mantıkçı pozitivizme bir tepki olarak doğmuş ve bunların katı tutumunu yumuşatmıştır. Fonksiyonel Tahlil anlayışına göre dini inançlar, inananlar bakımından anlamlıdır.

Wittgenstein'in öncülüğünü yaptığı bu anlayış önce Tractatus'ta ileri sürülen "Resim Teorisi"nde tespit edilmişti. Buna göre dil, dış dünyayı temsil eder ve bu dış dünya dili belirler demektir, yani dil tahlil edildiğinde dış dünya anlaşılır, demektir. Ama bu anlayış doğal olarak dini, ahlaki ve metafiziksel önermeleri anlamsız diye dışarıda bıraktı. Çünkü bu tür iddialar ifade edilemezdi ve onların dışarıda karşılıkları yoktu. Onlar hakkındaki ifadeler anlamsızdı. Ancak, Wittgenstein daha sonraki dönemlerinde "resim kuramı"ni terk ederek dil hakkında, onun hayattaki işlevine bakmanın gerekli olduğuna dikkat çekmiştir. Böylece dil artık tek anlamlı olmaktan çıkıyordu ve dini önermelerin kendi içlerinde bir mantığının olduğu benimseniyordu.

Wittgenstein'in ateist olmadığı ama teizme de yakın olmadığı söylenebilir. Esasen o din hakkında fazla da yazmamıştır. Filozof, Tanrı hakkında sessiz kalınması taraftarıdır. Tanrı kanıtları ona göre, Tanrı için zihni bir temel bulma çabasından ibarettir ve bu da inanılan şeyekantı bulmaya çalışmak demektir. Oysa felsefe, din konusunda doğrulama görevi üstlenemez, çünkü dine din dışından bir kanıt ve temel bulunamaz. Kısaca, teoloji ve felsefe dine dışarıdan anlamlılık katamaz, geçerlilik empoze edemezler. Dini inancı aklileştirme, bir manada onu ve din dilini tahrif etmek demektir. İnanç test edilemez, aksi halde din hurafelerle aynışır. Burada önemli olan şey sadece dini önermelerden kastedilen hususlardır. Bütün bunlar Wittgenstein'in din hususunda zihni ve hissi bir ayırım yaptığı biçiminde yorumlanmıştır. Zihni bakımdan bir şey ifade etmeyen din, duygu ile çatışmaktadır. Bu demektir ki, dini inanç bir tür yaşama şeklidir ve onun kendine özgü bir mantığı vardır. Mesela, Tanrı kavramının bu dini hayatta bir yeri vardır. Dua eden kişi, duasını dinleyen birinin olduğuna inanır, korktuğunda da böyledir. Burada filozofun görevi, Tanrı kavramını tartışmaktan çok, hayatta onun rolünü anlamaya çalışmak olmalıdır. Çünkü, Tanrı konusu inancın konusudur. İnançta ise olgusal ve bilimsellik aranmamalıdır. Dini inanç sıradan bir inanç değildir, keza o bir takım ilkelerden de ibaret değildir. Bunu bize Teist ile Ateist'in arasındaki fark ortaya koyar. İnanç, inananın zihnini ve davranışlarını etkilemektedir ve kısaca gerçeklik kazanmaktadır.

Filozofa göre iki tür inanma olabilir: a-Bilmenin daha sonra mümkün olabileceği ve objesi test edilebilen inanç. Bu tür inançta bilimsel kanıtlar, varsayımlar ve teoriler söz konusudur. b-Objesi test edilemeyen ve kanıt getirilemeyen inanç. Bunların birincisi "inanıyor", ikincisi "inanıyorum ki" diye ifade edilir. Dini inanç bu ikincisidir. Bu ikisi (bilim-din) arasında kanıt ve his farkı vardır.

Meselâ, ölüm ötesine inanan ile inanmayan arasında sadece bir ifade farklılığı yoktur. Wittgenstein'in bu inanç ayrımı, özellikle geleneksel teistik ve teolojik öğretilerde çok önemli olan inanç ve iman anlayışında, iman objesinin reel varlığını ikinci plana attığı biçiminde eleştirilmiştir ve inıyorum” anlayışının sübjektifleştirildiği söylenmiştir. Yani bu tür inanç kavramsal karşılıktan veya psikolojik ihtiyaçtan doğmuş diye yorumlanabilir, denmiştir.

Wittgenstein'in bilgi ve inanç ayrımını benimseyen Norman Malcolm'a göre de Tanrı'ya inanmada hissin önemi büyüktür. Ona göre Eski ve Yeni Ahid Tanrı'nın varlığı hakkında aposteriori kanıt getirmemiştir ve bu doğrudur. Zaten mü'minin dini yaşayışında delil tartışmaları anlamsızdır. Onun için mümin bakımından asıl olan Tanrı'nın varlığı-yokluğu değil, O'na sevgi ve ümitle bağlanmasıdır, O'nun varlığını tartışmadan O'na inanıp güvenmesidir. Bu konuda muhteva değil psikolojik etki ve yarar esastır.

Bibliyografya:

Bozkurt, Nejat, **20. Yüzyıl Düşünce Akımları**, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995, 1.baskı.

Hançerlioğlu, Orhan, **Felsefe Ansiklopedisi: Düşünürler Bölümü**, 2.cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul 1985.

Koç, Turan, **Din Dili**, Rey Yayıncılık, Kayseri 1995

Popper, Karl, **Açık Toplum ve Düşmanları: Hegel, Marx ve Sonrası**, (çev. Harun Rızatepe), 2.cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul 1989, 2.baskı

Poyraz, Hakan, **Dil ve Ahlak**, Vadi Yayınları, Ankara 1996, 1.baskı

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, 1 cilt, Risale Yayınları, İstanbul 1990

Taylan, Necip, **Ateizm** (ders notları) (not : Bu ders notları Prof. Dr. Necip Taylan hocamız tarafından yazılan Din Felsefesi kitabı içinde neşredilecektir.)

Weischedel, Wilhelm, **Felsefenin Arka Merdiveni**, (çev. Sedat Umran), İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

Wittgenstein, Ludwig, **Tractatus Logico-Philosophicus**, Almanca aslıyla neşir, (çev. Oruç Aruoba), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.

BEYAZ BÜYÜ

Selman Metinoğlu

Kışa teslim olanı alkışlıyorum.

Kar tanelerinin yeryüzü seferleri adına eşsiz serpilişinde ritmini bulan beyaz bir musikidir o. Ki kar hükmünde kararname ile söyler türküsünü. Kalpte çığ koparır., çerağlar tutuşturur beyin koridorlarında.

*Yağan karın feryadını duy
Yere düşen çığlığını dinle
Hiçkırığını bir kenara koy da
Soluğunu almaya bak kalbinle*

Kışı dondurulmuş saflığına bağlılıyorum. Derin bir aklığın hücre çeperlerinde genişleme geleceğine maliktir çünkü o. Ki mesafe çayırları boyunca süt renkli ilhamlar büyütür analık hakkına. Mevsimlere taç giydiren iklimler efendisidir. Aylar ve yıldızlar azad kabul etmez kölesidir. Ve tebaasının damarlarında dolaşmayı bilir.

*Rötar yaptı bahar kışı görünce
Ertelendi sevda seferleri
Düşmez de gönlümüze ilk cemre
Düşer kalp atışlarıyla kar taneleri*

Kışın tartışılmaz azametine alışlıyorum.

Zira asildir o. Ki yükseklerde yaşar. Tenezzül takvimlerince yayılan sıcaklık boyu aramızdadır. Kesintisiz bir sessizliğin ocakbaşı çıtırtısında gizlidir yüreği. Kapı aralığından martı kanatlarına uzanan koşunun jokeyidir şubatı. şu dumanlı başımızın gönderinde dalgalanır tekerrür küreği.

*Kar tanelerine gözyaşlarımı bağlamalıyım
Oturup kardan adamlar için ağlamalıyım*

*Kışın bitimsiz gazeline başlıyorum
Kış moraran cesedimize bakışımızdır
Ardından sarışın ağıtlar yakışımızdır
Bir buz tabakası altında akışımızdır
Beyaz şimşeklere selam çakışımızdır
Yakamıza yanık kardelenler takışımızdır
Yaşamayı canla başla bırakışımızdır
Kış bizim öldükten sonraki yaşayışımızdır
Kış o bizim kış oğlu kışımızdır*

Ş İ T A İ Y Y E *

Burhanettin Çakım

Şu an içinde bulunduğumuz kış mevsimine, tarihin derinliklerinden Osmanlı toplumunun nasıl baktığını inceleyeceğimiz yazımıza, ön fikir olur maksadıyla, 16. yüzyılın önde gelen şâirlerinden *Üsküplü İshâk Çelebi* (ö. 1536) ile başlamayı uygun gördük. Büyük bir ihtimâlle *Yavuz Sultan Selim*'e sunulan “*berfiyye*”sinde İshâk Çelebi, kışın sembolü “kar”ı redif olarak kullanmış, böylece her beyitte farklı yorumlarda bulunarak -özellikle nesîb bölümünde- canlı, eğlenceli kış tasvirleri vücuda getirmiştir.

Mihr-i münire olmağ için perde-dar berf

Oldı heva yüzinde yine aşikâr berf

[Kar, ıslıl ıslıl güneş sultanının perde çavuşu olmak için yine gökyüzünde belirdi.]

Fasl-ı şitâ peyâmın irürdi yine nesim

Payına nakd-i sîmîni itdi nisâr berf

[Rüzgâr kış mevsiminin haberini getirdi; kar (da, bahşiş olarak) ayaklarına gümüş paralar serdi.]

Âyine gibi oldı musaffâ kamu zemîn

Dünyâ yüzinde komadı asla gubâr berf

[Bütün yeryüzü ayna gibi pırıl pırıl oldu; (çünkü) kar, dünya üzerinde hiç toz bırakmadı.]

Toplumun her seviyesinde edebiyatla, özellikle de şiirle yakından ilgilenen Osmanlı toplumu, iddia edilenin aksine tabiatı çok büyük bir dikkatle izlemiş, ondaki her türlü güzelliği alabildiğince kullanmıştır. Gökyüzü, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, çiçekler, mevsimler şâirlerin hayâl dünyalarından süzülerek şiirlere yansımış, böylece gerçekten zarif bir edebiyat husûle gelmiştir.

Bu çeşit zengin tasvirleri biz, en çok kasidelerin “*nesîb*” denilen giriş kısımlarında buluruz. Çünkü şâirler, hüneriyle para veya mevki kazanan insanlar olduklarından tahta çıkma, bayram, ramazan, düğün, bahar, kış gibi çeşitli vesilelerle şiirler yazarlar, bunları bir şekilde devlet büyüklerine takdime çalışırlardı. Bu şiirlerdeki başarıları onlara yüklü câizeler getirir, hattâ zaman zaman ikbâl kapılarını ardına kadar açardı.

Mevsimler vesile edilerek sunulan kasideler, “*sayfiyye*” (= *temmûziyye*), “*bahâriyye*” (= *rebî'iyye*) ve de “*şitâiyye*” (sadece kardan bahsedenler “*berfiyye*”) adlarıyla anılırlar. Bunlardan mevzumuzu teşkil eden *şitâiyyelerde*, etrafı kasıp kavuran kışla ilgili, son derece

renkli tasvirler yapılır. Bu tasvirlerde İslâmî kültür, sosyal yaşantı, âdet ve inanmalar geniş yer tutar. Şâir, gök, yer, ağaç, kar, buz, akarsu, servi gibi tabiat unsurlarını, hep bu birikimleri içersinde değerlendirilir; teşbih, tecâhül-i ârif, hüsn-i ta'lîl, teşhis gibi edebî sanatlarla canlandırır, böylece gerçekle hayâlin kesiştiği acayip bir âlem yaratır.

Bu tasvirlerde en yaygın görülen motif, kıyamet motifidir. Kış bir kıyamettir, karlar da pamuk gibi savrulan dağlardır. Yağan kar, bahçeyi cennetin altında bulunduğu düşünülen nurlu Şam şehrine çevirmiş, beyaz servi de, İsa'nın kıyamet âlâmeti olarak ineceği "minâre-i beyzâ"ya dönmüştür. Karlar gümüş akçadır, kıyamet vakti olduğuna göre buna şaşırılmamalıdır. Çünkü o vakitte, toprak içindeki bütün servetleri dışarıya atacaktır.

Bunun dışında, sosyal hayattan alınma kum fırlama ile ilgili motifler, önemli kimseleri idam sahnesi, bahşiş olarak yere gümüş akçe saçma, şehirde kar getirip satma; dünyayı boynuzlarında taşıyan öküz, Yunan ve Roma'dan alınma eli kılıçlı, usturalı Mars inanişi; kakum, vaşak, sincap kürk giyme ve bunları sezdirme yoluyla övülenden talep etme âdeti; örümceğin sivrisineği kaçırmaması, çekirgelerin tarlayı harap etmesi gibi gözleme dayalı unsurlar; buz üstünde yürüyerek her evliyânın rahatça kerâmet gösterebildiği, kış şeyhinin perhiziyle halkın toptan insân-ı kâmil olduğu, bunun neticesinde üfleyerek kuru daldan nar çiçeği bitirebildikleri tarzında imâlî ifadeler, bu şiirlerin zengin dünyasından birkaç çarpıcı örnektir.

Daha fazla uzatmadan sözü, her biri devrinin seçkini olmuş şâirlere bırakalım. Bunların en önde geleni, hiç şüphesiz, *Bursalı Ahmed Paşa* ile birlikte Osmanlı şiirinin kurucusu olmuş *Necâtî* (ö. 1509) 'dir. Kendisinden sonra gelen şâirleri büyük ölçüde etkileyen bu kudretli şâir, *Fâtih*'e sunduğu *şitâiyyesinde*, sürrealist bir ressam gibi gayet orijinal tasvirlerde bulunmaktadır:

Oldı çün kim melah-ı berf hevâdan nâzil
Mezra'-ı sebz-i tarabdan göñül umma hâsıl

[Ey gönül, (artık) neşenin yeşil tarlasından ürün bekleme! Çünkü, kar çekirgesi gökten (yere) döküldü.]

Üştür-i mest gibi saçdı kefin yire sehâb
Bağladı kâfile-i 'işret ü şâdî mahmil

[Eğlence ve sevincin kervanı yük bağladı; bulut, (tıpkı) sarhoş deve gibi (ağzı) köpüklerini yerlere saçtı.]

Şem'-i hûrşîd-i cihân-tâb kanı kim yakup
Berf pervânelerin ide cihândan zâ'il

[Kar kelebekciklerini, yakarak dünya üzerinden silsin! Cihâmı aydınlatan güneşin mumu nerede?]

Salalı kal'a-i pûlâd-ı yah içre suyu bâd
Töp-ı hûrşîd ile feth olmaz ise key müşkil

[Rüzgâr, suyu buzun çelik kalesi içine kapattı kapatalı (memlekette huzur kalmadı); (eğer bu kale) güneş topuyla fethedilmez ise, (vaziyet) berbat.]

*Eriyüp yirlere geçse yiridür hacletden
Berf kim hâ'v idüben yüzini depdi yire il*

[Kar, utancından eriyip toprağa geçse yeridir; çünkü, halk (nerede görse,) horlayarak yüzünü yer(ler)e çarptı.]

*Ebr dürdi yüzini bu işe saht oldı zemîn
Mihr başın aluban kaçdı vü mâh oldı hacil*

[Bu iş üzerine; bulut, (endişeyle) yüzünü buruşturdu; toprak, (şaşkınlıktan) donakaldı; güneş, (korku içinde) başını alıp kaçtı; ay, utanç içinde (öylece) kalakaldı.]

*Gündüzin halk çerâğ ile ararlar güneşi
Bulmayup derd ile bir pâre od oldı her dil*

[Halk, gündüz vakti güneşi mumla arar; bulamayıp, her gönül üzüntüden bir parça ateş olur.]

*Bitürürler dem ile kuru ağaçdan gül-nâr
Pîr-i berf itdi riyâzetle bu halkı kâmil*

[Üfleyerek, kuru ağaçtan nar çiçeği bitiriyorlar; kar şeyhi, (nefse uyguladığı) perhizle (nihayet) bu halkı insan-ı kâmil yaptı.]

*Hışm ile halk-ı cihânuñ yağar ağzından od
Şi'r-i pür-sûzuñı sen dahi dilâ ezber kıl*

[Öfkeden cihan halkının ağzından ateş fişkırıyor; ey gönül, sen de ateş dolu şiirini ezberlemeye başla!]

Necâtî'nin asırdaşı olan, onunla birlikte Divân şiirinin kurucuları arasında gösterilen *Mesîhî* (ö. 1512), *Beylerbeyi Hasan Paşa*'ya sunulan *şitâiyyesinde*, *Necâtî*'ye göre daha yalın, fakat imajca onu aratmayan bir tasvirle karşımıza çıkar:

*Tâ ki oldı kârbân-ı sayf 'âlemden nefîr
Sîmden şâh-ı şitâ için döşendi hoş serîr*

[Yaz kervanı, dünyadan cümbür cemaat sefer eyleyince; kış pâdişâhı için, gümüşten hoş (bir) taht hazırlandı.]

*Mihr ayvasını kat kat penbeye sardı sehâb
Postın urındı eğinine bulutdan çarh-ı pîr*

[Bulut, güneş ayvasını kat kat pamuklara sardı; ihtiyâr gökyüzü, omuzuna buluttan postunu aldı.]

*Gâh Dâvûdî zirihler örtinüp âb-ı revân
Geh gümüştend harbeler peydâ ider çarh-ı dilîr*

[Bazen, akarsu Dâvudî zırhlar örtünür; bazen de, yiğit gökyüzü kısa mızraklar peyda edip fırlatır.]

*Âb kim sırça sarây içinde olmuşdur nihân
Sanki bir gün görmedük mahbûbedür rûşen-zamîr*

[Su, camdan bir saray içinde gizlenmiş; (bu hâliyle) sanki, içi ıslıl ıslıl, gün yüzü görmedik bir dilberdir.]

*Öldürürdi cümle ‘âlem halkını Nemrûd-ı berd
Ger gülistân itmeyeydi âteşi Hayy u Kadîr*

[Hayy ve Kâdir (olan Allâh,) ateşi gül bahçesi eylemeseydi, soğuk Nemrud’u bütün cihân halkını öldürürdü.]

*Saht olup kışdan nice sovumasun bi’l-lâhi âb
Kal‘a-i yah içre anı her seher eyler esîr*

[Allâh için; su, donarak kıştan nasıl soğumasın! (Çünkü,) onu her sabah buz kalesi içine hapseder.]

*Yâ Rab açlıktan ne hoş cân virdi etfâl-i nebât
Çün döküldi yire pistân-ı felekden bunca şîr*

[Ya Rabbi, bitki bebekleri açlıktan ne tatlı can verdiler! (Çünkü,) göğün memesinden bunca süt yer(ler)e döküldü.]

*Gerçi vâfir akçe dökdi yir yüzine âsumân
Kaht olup lîkin ma‘îşet bâbı oldu key ‘asîr*

[Gerçi gökyüzü, yeryüzüne çok (gümüş) akçe döktü; fakat, (buna rağmen) kıtlık olup, geçim kapısı (bir) hayli güçleşti.]

Türk edebiyatının tartışmasız en büyüklerinden Bâkî (ö. 1600), Şeyhü’l-islam Ebu’s-su’ûd Efendi’ye sunduğu şitaiyyesinde, ustalığını iyice belli eder ve karın yağışıyla hâsıl olan manzarayı, günlük hayattan aldığı renkli sahnelerle bizlere aktarır:

*Ağardı berf ile yir yir çemende cism-i nihâl
Nite ki penbe-i dağ ile sñne-i abdâl*

*Zemîne bâd-ı hevâdan çok akçe düşdi
Pür itdi dâmen-i sahrayı toldı ceyb-i cibâl*

*Meğer ki hokka-i çarhûn zamâne harrâtı
Döker tırâşesini kâh u deşte berf misâl*

*Zemîne dâmen-i ebr ile saçdı sîmi felek
Bu halefi göricek mâ'il oldu tâze nihâl*

*Bu fasl içinde şu kim sabrı kaldı ser-mâyeye
Olur nihâl-i çemen gibi gark-ı mal ü menâl*

*Cihânı berf ile yah tutdı kış kıyâmetdür
'Aceb mi yir yüzine çıksa hep defâ'in-i mâl*

*Pür oldu şahları üzre yahdan âyineler
Garîb sûrete girdi bu fasl içinde gazâl*

*Meğer ki 'alem-i 'ulvide nev-bahâr oldu
Döker şükûfe-i bâdâmı sahn-ı bâğa şimal*

[Bahçede fidan(lar)ın bedeni, yakıya basılmış pamuklarla ağaran derviş göğsü gibi, yer yer kar ile beyazlandı.]

[Yeryüzüne, yine bedavadan çok akçe düştü; ovanın eteği, dağların (ise) cebi doldu.]

[Meğer; zaman çıkırkıcısı, (tornaladığı) gökyüzü kavanozunun talaşlarını kar misali dağ ve ovalara döküyormuş.]

[Gökyüzü bulut eteği ile yeryüzüne gümüş (paralar) saçtı; taze fidan, bu hali görünce (yere doğru) meyillendi.]

[Sabırdan başka serveti olmayan (kimseler), bu mevsim içinde, (tıpkı) bağın fidanı gibi mala mülke boğulur.]

[Cihânı kar ile buz kapladı, (artık) kış kıyamettir; servet defineleri yeryüzüne çıksa, şaşılır mı?]

[Boynuzları üstüne buzdan aynalar dolup, bu mevsim içinde ceylan acayip (bir) şekle girdi.]

[Meğer gök aleminde ilkbahar olmuş; kiblemeden esen şimal (rüzgarı) bademin çiçeğini (yerlere) döküyor.]

16. asrın önde gelen asker şairi Taşlıcalı Yahya Bey (ö. 1582), Edirne Şehrengizinde, Tunca nehri kenarından çarpıcı kış manzaraları sunmaktadır. Buradan, İstanbul dışındaki şehirlerin kış hayatına dair ilginç enstantaneler çıkarmak mümkündür:

*Kaçan kim erba'în irişe ol dem
Döner sırça saraya cümle 'Alem*

Güzeller bu zamanı hoş görürler

Derilüp Tunca üzre yüz ururlar

Bu demde gösteriip halka keramet

Yürür su üzre her ehl-i velayet

Buz üzre her perî-ruhsâr dil-dâr

Uçup uçup gelür gökde melek-vâr

Oyunda gâh olurlar kim şaşarlar

Biri birinin üstine düşerler

[Erba'in geldiğinde, bütün alem camdan yapılma (bir) saraya döner.)

[Güzeller bu vakti (pek) severler; (sevinçle) toplanıp Tunca nehrinin üstüne yüz(ler) sürerler.]

[Havanın soğuyup suyun donduğu) bu zamanda, her evliyâ kerâmet gösterip su üzerinde yürür.]

[Her peri yüzlü dilber, buz üzerinde, gökteki melek gibi uça uça gelir.]

[Oyun oynarken, an olur şaşırır, birbirlerinin üstüne düşerler.]

Yukardaki muhtelif örneklerden sonra, Osmanlı toplumu, dolayısıyla şiiri, çevresinde olup bitenlere kayıtsız kalmamış, şiiriyet ölçüsünde bunlardan azami derecede faydalanmıştır diyebiliriz. Bu cümleden olarak, kış da onlar için önemli bir konu teşkil etmiş; meşakkatli, meşakkatli olduğu kadar esrarlı bu mevsim üzerine sayısız beyitler düzülmüş, yorumlar yapılmıştır. Böylece, karıyla, buzuyla, çamuruyla, eğlenceleriyle, yiyecek, giyecek, yakacak sıkıntısıyla, bütün bir kış hayatı fotoğraflandırılmış, divanlar vasıtasıyla daha sonraki devirlere aktarılmıştır. Öyle ki, sırf bu metinlerden yola çıkarak, her asrın giyim tarzını, ekonomik ve gündelik hayatını, ilmi seviyesini belirlemek, pek tabii mümkündür. Yapmamız gereken, divanlarda örtülü duran hazinelerimizi bir an önce keşfe çıkmak, önceleri biraz zorlansak da, bu zevkli faaliyetten haz duyana kadar asla vazgeçmemektir.

* Yazarın [ESKİ ŞİİRİMİZDE KIŞ] isimli makalesinden kısaltılarak alınmıştır.

leyla

kendi gözlerinden çık gel çık gel leyla
takma rüyaları bırak
aşklara saklan
garip sevdalara özen

irem bahçelerinde uyudum leyyar
takındım o eski duyarlıkları
biraz politika biraz cinsellik
çiçekli bahçelerinde gezinmek sonra buhtunnasır'ın
ben yalnızlık çeşmelerinden su içen
ben asma bahçelerinden

çin padişahının kızı sen misin Leyla
beni bırakıp gider misin?
galatasaray sanayi nefise akşam
bir dansöz bir şantöz vesselam
küllükte sohbet ediyor Haşim
divan garip ve metafizik akşam

kendi çemberinden çıkan biraşman
kendi mihverinde dönen derviş
mevlâna mevlanam
çaldılar beni benden
ben başka bir benim şimdi

A. Kemal

Bir yalnız Adamın Sensiz ölümü

Yollarımda pusudadır eşkiya
Dağlar nefeslerini tutmuş
Bir ıslık dudaklarımda
Pusuya inat
Gece çözmüş saçlarını
Aklar düşmekte tan yerine
Bir mekanizma sesinde
Nasırlı parmaklarıyla eşkiya
Dokunurken tetiğe
Sol göğsünün üzerinde bir yanma
Soluklanışı merminin
Ve ardından gelen sıcaklığı kanın
Dudaklarımda buruk bir acı
Gözlerimin çekilirken zıyası sen bakmadın

Taşımaz gövdemi bacaklarım
Gelincik kızılığında şafağın
Son ceylan suya indi görmedin
Bir dumandır başıma sarıp sarmaladığın
Menekşe titreğinde canım
Gelincik kızılığında bedenim
Devrilirim çamura
Sensiz ölüme giderim
Hissetmezsin bile

Yusuf Tatar

ŞEHİRLER ÖTESİNE

Sümeyye Kuş

Anlatamadığım duyguların esiriyim.

Bir de seni delice sevmenin.

Ölümü arzulayacak, ölümü geciktirecek kadar sevdim ölümü.

Sen uzaklardayken değişen bir şey olmadı yaşamımda. Biraz mutluluk eksildi, yerini özlem aldı, acı aldı. Bir de kendimi kaybettim sen gittikte sonra. Yaşama yol veremez oldum, düşünemez oldum, bir çocuğun ağlamasına ağlayacak kadar

Yeni yerler keşfetmedim şehirde. Seninle gezdiğimiz yerleri mekan belledim kendime. Soğuktan elleri donan o sakar simitçi çocuktan bol susamlı ve gevrek simitler aldım, ücretini yanımda olmamandan dolayı çektiğim acıyla ödediğimi söyleyerek. Seni sordu. Ağladım, ağladı. Söyledikleri iki kelimeyi geçmedi.

Pütürlü duvarlara ismini kazıdım isimden önce. İsmimi yazmaya gerek yoktu. İsmim isminde mevcuttu.

Sokakta oynayan çocuklara senin -o saf- neşenle bakıyorum. Senin yerine başlarını okşuyor, pamuk şekerler alıyorum. Geleceğin günü parmaklarımla hesapladım da bir ömre bedel çıktı sonuç. Esen rüzgar kokunu getiriyor, martılar sağlık haberini. Sana sevda sözcükleri yolluyorum gürültüsüyle şehri uyandıran kara katarların Yaşamını neler meşgul ediyor. Hâlâ piramitlerin gizini mi araştırıyorsun? Aşkın tarihini anlatırken –tarih yazdığımız- bölüştüğümüz o demli çayın zevkini anımsıyor musun? Hâlâ üşüyor musun temmuz sıcağında, yaz aşkı gereğince birbirlerine sahte sevda sözcükleri fısıldayan genç aşıkları (!) görünce. Bana beslediğin sevginin şiddetinde mi şimdi beslediğin nefret? Hâlâ tebessüm ediyor musun oyun oynayan çocuklara? Sarı güllerdeki hüznü görünce aklına yine ben mi geliyorum?

Biliyor ve kahroluyorum ki, bu satırları senden başka bir çift göz de okuyacak. Belki acıyacak, belki anlamayacak, belki beddua yağdıracak pervasızca... Ya da yalvaracak Yaradan'a bitsin bu karaya bağlanmış mavi yaşam!...

Modern

İşte modern şehir
Vitrinler elbiselerle donatılmış
İnsanlar çıplak dolaşır sokaklarda
Baksa da görmez kimse kimseyi
Seyreder sönük ve sarhoş gözler
Elbisesiz insanı ve insansız elbiseyi

İşte modern yaşam
Kirlendirir akşama kadar
Öldürdükleri sabahı
Kulaklar tıkanıktır duyulmaz
Öğlenin ikindinin âhı
Bilmem hangi ümitle ararlar
Yapmacık ışıklarda sabahı

İbrahim Hamarat

DEREDEN TEPEDEN FOTOĞRAFLAR

Ahmet Kerem Aksu

Sonbahardı. Kül rengi bulutlar koşturuyordu, güz yeli bilimüm yaprakları yerlerde sürüklüyordu, bir atlı arabacı, yüklediği meşe odunlarını güçsüz atına yokuş yukarı zorla çektiriyordu, yeni yetme genç oğlanlar, genç kızlar yine fındık kabuğunu dolduramaz laflara gülerek ve kırtarak yürüyorlardı.

“Şu insanlara bak!” dedi.
“Mutsuzluklarını taşıyorlar caddelerde.”

Ezanın başlamasıyla turist karı-koca başlarını kaldırıp bakıyorlar binalara. Besbelli, sesin geldiği yönde minare arıyor gözleri. Sonra duraktaki kalabalığa takılıyorlar. Anlamsız bakışlarında tedirginlik okunuyor bir parça.

“Biliyor musun azizim, akşam namazlarında, yatsı namazlarında Süleymaniye’ de yarım saf bile olmuyor.”

Bir kakhaha attı genç bayan. “Hadi canım sen de.” Dedi delikanlı. “Demek fırtınada Çengelköy vapurundaydın, herkes yerlere yatarken sen rahatça yerinde oturuyordun ve beni düşünüyordun, öyle mi? “Canım!” dedi genç bayan ve mavi lensli mavi gözleriyle delikanlıyı işvelice süzdü.

Otobüste 19.00 ajansları veriliyordu. Bir otobüs bir köprüden uçmuştu ve onsekiz kişi ölmüştü. Bir martı kaldırıp kendini vurmuştu yere Kadıköy rıhtımında. Böyle haberler de verilir miydi canım radyoda.

“Çala kalem yazıyorlar.” Dedi şair olma heveslisi bir genç. “Hikayeler de, denemeler de, şiirler de çala kalem.

Baksana kaç on yıldır umut veren genç sanatçılar yetişti mi?”

Birazcık sevgiden bahsetseniz bayım, sevgiden!..

“Bu edebiyatçılar hep böyledir zaten...”

“-Ben yurtdışına gitmişim.”

“-Nereye?”

“-Amerika’ya.”

“-Evet.”

“-Orada ezan sesine hasret kaldım. Ne bileyim, sabahları ezanla uyanmak istedim hep. Bir daha gidersem yanımda ezan kaseti götüreceğim.”

Sordum. Filanca semtteki sitelerde oturuyormuş. Üniversite öğrencisiymiş. Hafif makyaj yapmayı, kot pantolon ve naylon mont giymeyi seviyormuş.

Birkaç orta yaşlı bayan, aralarında konuşmaktadır. Ara sıra uzaktaki karlı dağlara da bakmayı ihmal etmemektedirler. “Bu kimyasal maddeleri sürünerek beğenildiğinizi, güzelleştğinizi mi sanıyorsunuz?” diyor birisi. “Soyuttaki eksiklik somutla kapatılamaz.” diye de devam ediyor.

“Herkes öyle şekerim artık.” Diyor öbürü. “İnsan, çevresine uymalı ama, yoksa dışlıyorlar insanı, almıyorlar aralarına. Ambalajları bile süslüyorlar şekerim.” (Konuşurken sürekli tutuyordu yüz hatlarındaki eğitilmiş kadın psikolojisi görüntüsünü ve ara sıra küçümsemek görüntüsüyle değiştiriyordu.)

Şeker ezmeye buyurun hanımlar huuu,
şeker ezmeye ve bekar gezmeye.

Avrupa'da kına modası. Rujun
hammaddesi tavşan kanı. Dışında albenili
bir ayçiçeği olan ve de boşalmış olan yağ
tenekelerini nasıl değerlendirebilirsiniz?
Ayrıntılar yok, beklemeyiniz lütfen.

KARAKIŞ HAYATIM OLURSA

Adnan Şenol

Bir bahar sabahıydı. Kendimi yeşilliklerin ortasına attım. Her taraf yemyeşil. Oynamak oynamak doyasıya oynamak istiyorum. İçim içime sığmıyor. Sanki her şey benim için yaratılmış. Her şey benim, her şey bana. Güneş batıyor, hâlâ eve girmek gelmiyor aklımıza. Öyle ya eve girip ne yapacağım? Yemek yedikten sonra işin yoksa hesap ver Oğlum bugün ne yaptın? Üstündeki bu ter ne? Sen oyundan başka bir şey bilmez misin? Sen zaten adam olmazsın, yediğin ekmeğe yazık. Hep aynı, hep aynı sözler. Bıktım artık. Bir sabah da olsa da oyunumuza kaldığı yerden devam etsek.

Yaşım da hep aynı. Biraz daha büyüsem, şöyle adam gibi olsam. Herkesten güçlü, kuvvetli ve akıllı. Adam olur muyum olmaz mıyım şunlara bir göstersem.

Hele amcamın kızlarının gösterdiği şu komşunun kızı yok mu? Hiç aklımdan çıkmıyor. Nereye gitsem aklımda o. Evde, tarlada, oyunda, yemekte. Her yerde, her zaman.

Büyüyünce okuyup büyük adam olacağım. Herkese emir yağdıracağım. Herkes emrimde. Benden üstün kimse olmayacak. Zaten spor da yapıyorum, Uzakdoğu sporları dediklerinden. Hem de futbol. Ferdi spor yapıyorum. Kendi gücümü görüyor ve gösteriyorum. Kendimi geliştiriyorum. Yazın yakıcı sığınağına aldirmeden ter atıyorum. Bir yanda güneş bir yanda idman. Üstelik üsteme naylon eşofman giyiyorum. Kilo düşeceğiz ya. Sanki güneşle savaşıyorum. Her tarafım güç, kuvvet. Yumruğumu insana değil, duvara vursam yıkılacak. İdmanda gücümün tamamını kullanamıyorum, arkadaşşıma acıdığımdan. Ne de olsa

dışarıda el ele beraberiz. Haftada üç akşam idman, diğer üç akşam kros yapıyorum. Bilemiyorum başkaları da benim kadar güçlü mü? Hiç sanmıyorum. Güneşin altında da ne kadar gösterişli oluyor insan. Akan ter vücudumu sarıyor. Her tarafım su gibi. Güneş de vuruyor, parıl parıl parlıyorum. Zaten her tarafım adale.

Arada bir de mahalle arkadaşlarımla maç yapıyoruz. Ama tat vermiyor, oynamak istemiyorum, kırılıyorlar. Oynuyorum ama hepsi nazik kimseler, koş dersin koşamaz, çarpışsın ah şuram ah buram der kıvranırlar. Taktik verirsin beceremezler. Neden bunlar bu kadar beceriksiz, neden vücutlarını istedikleri gibi kullanamazlar. Hepsi benim gibi olsa bizi kimse yenemez. Ama nerede, bunlarla oynarken inan canım sıkılıyor.

Seneler de günler gibi geçiyor. Yazın o yakıcı sığınağı kayboluyor. Ağaçlar yapraklarını döküyor. Sanki hayatın yaz aylarındaki gücü kayboluyor, bitkin ve yorgun bir hal alıyor. Bense eski gücümü aynen koruyorum herhalde, ama o eski canlılığım, kabıma sığmazlığım yok. Biraz daha sakinleşmiş, biraz daha oturmuş görüyorum kendimi. Hem gençliğinde yani üç- beş yıl önce bayağı cahilmişim. En güçlü kendimi sanıyorum. Nerede? El elden üstünmüş. O zamanlar tozpembe görüyordum dünyayı. Ne soğuk ne sıcak hiçbir şeyden etkilenmezdim. Ne ilginç, kış ortasında arkadaşlarla iddiaya girmiştik arkadaşlarla da ırmağa dalıp çıkmıştım. Hiç de bir şey olmuyordu. Ne delilikler ne delilikler. Şimdi de yapsana! Ne gezer. Havalarda azıcık soğuyunca dikkat etmek lazım, üşütürüz. Zaten havanın soğuyacağını dizlerimiz erkenden haber veriyor. Kışa da hazırlık yapmalı.

Sonbaharda böyle üşürsek kışın ne oluruz. Onun için tedbiri erkenden almak gerek.

Son zamanlarda senelerde akıp gidiyor. Daha dün gibiydi ama kaç sene geçmiş Gölcük'e tayin olduğunuzdan beri. Alışana kadar yedi- sekiz sene. Dile kolay. Sanki eskiden böyle hızlı geçmiyordu günler, aylar, seneler. Sanki zaman da teknolojiye ayak uydurmuş. Çocukken günler geçse de büyüsek, delikanlı olsak, adam olsak diye günleri çekiyorduk. Şimdi de seneler bu kadar çabuk geçmemeli diyoruz. Herhalde yaşımızın gereği. Bazen insanın aklına ölüm de geliyor. Ne zor bir olay yok olup kaybolmak, sevdiklerinden, beraber olduklarından sıyrılıp gitmek. Yalnız başına... Kimilerine göre yok olmak, kimilerine göre hesaba hazırlanmak

Kışa karakış demelerini bir türlü anlamıyorum. Her taraf bembeyaz ama adı "Karakış".

Her taraf bembeyaz. Tıpkı saçlarım gibi. Dünya küvetini bembeyaz köpükle kaplamışlar. Etrafta bir sessizlik. Sanki yılların yorgunluğunu yaslandığım sedirde benimle paylaşıyor tabiat. Ne kadar sakin ve dinlendirici. Ne kadar yalnız, ne kadar fırtına öncesi sessizliği Bu duygular benim mi yoksa etrafımı çevreleyen tabiatın mı, yoksa her ikimizin ortak halet-i ruhiyesi mi? Gürleye gürleye taşları bile önüne katıp akan ırmağın denize kavuşma öncesi sükkûneti.

Akşamın henüz ilk saatlerinde bile üstümde bir yorgunluk. Düşünüyorum da gençliğimizde hayat akşam başlardı. Akşama kadar babamızın dedemizin verdikleri işleri yapar, akşam kendi başımıza kalırdık. Arkadaşlarla buluşup bundan sonra kendi hayatımızı yaşırdık. Saatlerin biz de bir anlamı yoktu. Sabaha karşı eve gelip biraz uzanmak bize yeterdi. Ne günlerdi o günler. Şimdi ise günün ortasında arkadaşlar arasında "akşam olsa da yatsak" tekerlemesi dönüyor. İşte gençlik, işte yaşlılık. Bir yanda soğuk bir yanda yorgunluk. Yazmak bile gelmiyor içimden. Ama ellerim benden önce direniyor yazmamaya... Zorlamayla da olmuyor. Tıpkı pili biten saatin yelkovanını zorladığı halde döndürememesi gibi. Parmaklarımdan kalem düşecek gibi geliyor.

Kışın hayat mı zor, yoksa yaşlanınca bana mı öyle geliyor. Yoksa bu kış mı böyle zor geçiyor. Bütün kışlar böyle miydi de ben farkında değildim. Ama tecrübemle bir şeyler söyleyeyim mi: Bu kış bir şeylerin sonu ama neyin onu bilemiyorum. Doğrusunu isterseniz bilmek de işime gelmiyor. En iyisi herkesi kendi mevsimiyle başbaşa bırakmak, kendi mevsiminde.

Ben kendi mevsimimi seviyorum.

ABDULLAH KÖKTÜRK İLE SÖYLEŞİ

BOSNA İZLENİMLERİ

Mücahit ÇAM
İdris Aksu
Kutsal AYDIN

Âhenk : Bosna Hersek'in coğrafi konumu ve yönetimi hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

A. KÖKTÜRK: Bosna Hersek bir balkan ülkesi; daha önceleri de Yugoslavya ülkesi olarak coğrafyada yerini alıyordu ve federal cumhuriyet şeklinde idare ediliyordu. Bosna Hersek, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Sırbistan gibi altı eyaletten oluşuyordu. Yönetim biçimi uzun süre genellikle Yugoslavya'nın, Sırların kontrolünde oldu. Yönetimin üst kademesi ve silahlı kuvvetler her ne kadar adalet, eşitlik üzerine kurulmuş denilse bile Sırların lehine bir yönetim biçimi yıllarca gelişti.

Sırların sadece Boşnaklara olan bir hor görme, ezme ve sindirme faaliyeti olarak değil, diğer cumhuriyetlere karşı da yapıyorlar. Bunların içinde on farklı olan tabi ki Bosnalılar. Nedir Boşnakların Hırvatlarla ve Sırlarla bu kadar ters düşmesinin sebebi? Bosnalının Müslüman olması. Yoksa ırk olarak hepsi Slavlardan. Yani balkanlar, doğu Avrupa Slav ırkından. Bunların hepsinin kökeni dil olarak da aynı. Bir Rus'la bir Bulgar gayet iyi anlaşıyor Bir Slav, bir Bulgar, bir Karadağlı yine öyle. Ama buna onların arasında en belirgin örnek Bosnalıların Müslüman oluşu. Gerçi Bosnalıların Müslüman oluşu Sırları olağan üstü şekilde rahatsız ediyordu ama korkulacak boyutlarda değildi. Nihayetinde Boşnaklarla Hırvatlar her gece beraber eğlenirler, içerler. hayatı yaşarlar, beraber çalışırlar, sokaklarda selamlaşırlardı. Ve bazen akıllarına geldiği zaman birbirlerine "ya biz işte Hıristiyan'mışız" öbürü de "biz

Müslüman'mışız" derlerdi. Yani inançları gevşemiş. Bir de yarı Komünist rejimde yıllarca yaşadı Yugoslavya'da.

Âhenk : Bosna'nın savaşa girmesi nasıl oldu?

A. KÖKTÜRK: Tüm dünyada milliyetçilik hareketleri başlayınca ilk önce Yugoslavya'dan Hırvatlar ayrılmak istedi. Peşinden ise Slovenler. Nihayetinde bunların kavgası oldu. Slovenleri özellikle Almanya destekledi. Onları arka planda korudu. Arkasından Hırvatlar ayaklandı. Hırvatların arkasından Katolik Avrupa destek oldu. Bu arada Boşnaklar da bağımsızlık mücadelesine girdiler. Fakat onların arkasından kimse destek olmadı veya olamadı.

Âhenk : Bu korkunç savaşın sonucu ne oldu?

A. KÖKTÜRK: Hırvatlarla ve Slovenlerle 5-6 ay süren savaş Boşnaklarla 2 yıl sürmüştür. Sonuçta 260 000'e yakın insan yok oldu. Öldürüldü veya toplu mezara gömüldü. Bunun dışında 3-3.5 milyon Boşnak'tan 2 milyon civarında sağ kaldığı tahmin edilmektedir. Bunun diğerleri ya öldürüldü, ya göç ettiler. Bugün başta Almanya da, Amerika da ve diğer Avrupa ülkeleriyle Türkiye'de göç etmiş Boşnak nüfusu bulunmaktadır ve hala yaşamlarını buralarda sürdürmeye çalışıyorlar.

Savaş nihayet belli bir zaman sonra Avrupa'nın inisiyatifine bırakıldı. Avrupa ise zaman zaman bu ateşin altına odun attı. Bazen de söndürüyor havasına girdi. Özellikle Fransızlarla İngilizler yapılan zulme çok acımasızca destek verdiler.

Rusya kendi krizleriyle uğraşır, can çekişirken Yugoslavya – Boşnak meselesine giremedi. Yoksa Rusların dinamik olduğu dönemde olsaydı Boşnaklar daha çok zarar görürdü. Amerikanın devreye girmesiyle imzalanan Dayton anlaşmasından sonra Boşnaklar, Hırvatlar, Slovenler, Yugoslavya devletleri arasında bir barış anlaşması imzalandı. Geçici bir ateşkes sağlandı. Bu anlaşmaya göre Karadağlılarla Sırlar yine Yugoslavlarla kaldılar. Slovenya ve Hırvatlar bağımsız oldu. Bosna - Hersek'in bağımsız bölgeleri Sırlara verildi. Verilmeyen bölgelerde Boşnak, Hırvat ve Sırlar arasında iç federasyon bir yönetim oluşturuldu. Yani bir şehrin bir mahallesi Hırvat, bir mahallesi Sırp, dört mahallesi de Boşnaklardan oluşuyor.

Savaş sonrası yönetimlerde çok büyük hoşluklar oluşmuş. Dengesizlikler var. Bosna Hersek dediğimiz bölgede istikrar oluşmuş değil, oluşacağı da yok. Zaten büyük kahraman Ali İzzet Begoviç'te bu anlaşmayı "savaştan, ölümden iyi, içim kan ağlaya ağlaya inzalıyorum" diyerek imzalamıştır. En azından savaş durmuş, herkes evine, barkına, çoluk çocuğuna kavuşmuştu.

Bosna Hersek'in en büyük şehri olan Saraybosna ağırlıklı olarak Boşnakların elinde bulunmaktadır. Fakat hala Sırların kontrolünde olan mahalleler var. Oralara giremiyorsunuz, Bir barış, ateşkes düzeni kurulmuş ama her yerde savaşın kalıntıları var. Kurşundan nasibini almamış bina yıkıma uğramamış yer yok gibi. Gezmiş olduğumuz 7-8 büyük yerleşim yerinde kurşun izine rastlanmayan yer yok. Bu korkunç yıkımı anlatmak mümkün değil. Ancak gezip, görüp anlaşılabilir. Şöyle düşünün , aşağı yukarı on binlerce binanın yakılıp yıkıldığını, 5 cm. çapındaki demirin bile kurşun izinden görünmediğini düşünürseniz binaların ne hale geldiğini anlarsınız. Çok korkunç bir yıkım. Sokaklarda 5-10 metrede bir düşen mermilerin açtığı çukurlar önümüze çıkmakta. Oralarda Boşnaklar kırmızıyla

işaretlemişler. Bosna Hersek'te manzara böyle.

Âhenk : Yapı ve iklim itibarıyla coğrafyası nasıl?

A. KÖKTÜRK: Coğrafyası çok güzel bir memleket. Dünyada İsviçre nasıl göller yöresi olarak anılıyorsa günün birinde barış uzun vadeli ve tam oturur da Bosna Hersek mükemmelleşirse dünyada Bosna'nın diğer bir adı Nehirler Ülkesi olacaktır. Nehrin geçmediği bir şehir yok. Arazi de çok güzel. Hafif meyilli araziler ve dağlara doğru tatlı bir yeşillik rastlıyorsunuz. Bosna da nehirler tertemiz. Mükemmel bir kasaba, köy, şehir yapısına sahip. Evler kasaba ve köylerde toplu değil. Uçaktan bakıldığında evlerin arazilere kibrit kutuları gibi dağıldığını görüyorsunuz.

Yugoslavya oldukça soğuk bir bölge. Ancak şunu da görüyoruz. Gavur dağlarının ardında güneyde Mostar'a doğru gidildikçe Akdeniz iklimine rastlıyorsunuz. Ayrıca Mostar görülmeye değer bir bölge. Üstünde Mostar köprüsünün de bulunduğu bir nehir geçiyor içinden. Mostar köprüsü şu anda Türkiye'nin de yardımlarıyla yeniden yapılıyor.

Mostar'da bir Türk mahallesiyle Hırvat mahallesi de bulunuyor. Şehir ikiye bölünmüş durumda. Mostar yakınlarında dağdan çıkan bir nehre rastlıyorsunuz. Bu nehrin çıkarken ve çıktığı yerin manzarası, yüksek kayalıkların ve orada bulunan tekkenin ilginçliği insanların dikkatini çekiyor. Suyun çıktığı yeri mesire alanı olarak kullanıyorlar. Irmağın masmavi ve berrak suyu var.

Âhenk : Bosna'nın geçmişten günümüze tarihi nasıl gelişti?

A. KÖKTÜRK: Tarihimizin gerisine bakarsanız Bosna - Hersek'le diyaloglarımızın başlangıcının Fatih Sultan Mehmet zamanına dayandığını görürsünüz. Fatih'in oradaki insanlara eşit davranması, çok toleranslı davranması Boşnakların Müslüman olmasını sağlamış, hem de Osmanlıya karşı hayranlıklarını uyandırmıştır. Orada öyle yerler var ki

cami, kilise ve havra yan yana. Bu günkü halk bile buna alışmış. Fatih isteseydi zamanında ne havra kalırdı, ne de kilise. Fakat dinde zorlama yoktur düşüncesiyle onları yaşamında. dinlerinde, kültürlerinde serbest bırakmış, sadece kendilerine tabi kılmıştır. Osmanlının sloganı buydu. Mücadelesi buydu. İyi mi yaptı, kötü mü yaptı onu ben bugünkü nesillere bırakıyorum. Tarihi bağlarımız çok gelişti, Avrupa bilen bir toplulukta onlarda Müslüman olduktan sonra Osmanlıyla aralarında daha iyi bir gelişim oldu. Osmanlının sekiz tane sadrazamı Boşnak'tır. Hersekzade Ahmet Paşa, Çandarlı Halil Paşa bunlardan sadece ikisi. Hatta bazı şehirler, kasabalar, sadrazamlar şehri olarak biliniyor. Bunun sebebi Boşnakların Avrupa kültürü içinde olması ve Osmanlıya son derece sadık olmaları. Osmanlı Anadolu'dan birini sadrazam yapmakla onun çevresi ve sülalesini yüksek bir konuma çeker ve buna sebebiyet veririm düşüncesi belki buna sebep oldu. Boşnaklar ise küçük bir topluluk. Bunların dikkat çekici, problem olucu bir durumu olmamış. Osmanlıyla diyalogu sonuna kadar götürmüşlerdir.

Bu gün hala fes giyen insanlara rastlıyorsunuz. Osmanlı deyince ağlayan insanlara rastlıyorsunuz. Zaten Saraybosna o günleri yansıtıyor. Eski çarşının kaldırımları hala Arnavut taşlarından, taşlar küçük küçük. Bizde kahve unutuluyor ama onlarda hala Osmanlı kahvesi ve lokumla içiliyor. Her kahve içtiklerinde Osmanlıyı yad ediyorlar. Halk Osmanlıyı son derece çok seviyor. Saraybosna'da tarihi olarak her yerde camiler ve köprüler görünüyor. Her yerde tarih kokuyor.

Âhenk : Sırpların şu anki durumu nasıl?

A. KÖKTÜRK: Sırplar Sırp-sındığı ve Kosova savaşlarında yedikleri tokatı unutamıyor. Dolayısıyla Osmanlıya yardımcı oldular, Müslümanlar diye Boşnaklara karşı tarihten gelen bir düşmanlıkları var. Bizler çocuklarımızı hümanist yetiştiriyoruz. Yurtta sulh

cihanda sulh politikasıyla yetiştiriyoruz. Ama onlar hiçbir zaman böyle yetişmemişler. Her Sırp'ın, her Hırvat'ın ağzında bir Kosova ortaya çıkıyor.

Sırplarla hem Hırvatlar hem Karadağlılar, hem de Balkanlar geçinmiyor. Önümüzdeki günlerde göreceksiniz; Karadağlılar da isyan bayrağını kaldıracaklar. Çünkü Sırplar tarihte çalışmayan, savaşçı, hep ezmekle tatmin olan bir topluluk olarak geçiyor Yani bir yerde Sırp varsa orada problem var. Balkanlar böyle düşünüyor.

Bosna - Hersek bugün iki tarafından da sarılmış durumda. Bir tarafta Sırplar var, diğer taraftan az çok Adriyatik denizine girişi var. O da geçici anlaşmaya dayalı. Yani denize açılmış değil. Bosna Hersek keşke denize açılabilseydi. Ama onu ne Avrupa ne de dünya ister. Nihayetinde Boşnaklar Müslüman. Bundan dolayı onların sığınmacı olarak yaşaması lazım, kontrol edilmesi ve ezilmesi lazım.

Âhenk : Savaş sırasında hangi ülkelerden yardım almış Bosna?

A. KÖKTÜRK: Ekonomisi savaş sırasında çok kötü olan Bosna'nın çok sıkıntı çektiğini söylüyorlar. Bir paket sigara için bir inek verdiklerini söylüyorlar. Patatesten başka bir şey yemediklerini, günlerce aç kaldıklarını söylüyorlar. Bütün dünyadan ve Türkiye'den gönderilen yardımlara Sırpların el koyduklarını görüyoruz. Sırplar ise Boşnaklara 5-10 da birini vermişler. Boşnaklara direk ulaşan ise cemiyetlerin ve yardım kuruluşlarının götürdükleri yardımlar.

En çok yardım gönderen ülkeler arasında İran'ı sayıyor halk. Ancak onlar Türkiye'yi seviyorlar. Başka ülkelerden yardım gelse bile az da olsa Türkiye'den onlar için her şey. Bu konuda çok hassaslar.

Âhenk : Ekonomileri nasıl, sanayileşme gibi girişimler söz konusu mu?

A. KÖKTÜRK: Ekonomileri şu anda fena değil. Yeni yeni binalar yapılmış, sokaklar

tamir edilmiş, herkesin yurdu yuvası var. Tarımla uğraşanlar var. Giyim ve kuşamlarına çok özen gösterir, asla taviz vermezler. Boşnaklar aç gezer ama güzel giyinirler. Sokakları ve evleri çok çok temiz. Türkiye'den dahi temizlik kültürleri yüksek.

Ekonomisinde canlanmalar var. Küçük esnaf kuruluşturmuş, eski devletten kalma KİT'ler var. Kamunun büyük şirketleri bulunuyor. Büyük fabrikalar var. Bosnalıların özelleştirme sorunları bulunuyor. Bu konuda bilgileri yok. Türkiye'den bu konuda Derince Belediyesi, sermaye gelirinin bir araya gelerek nasıl şirketleştiğini ve şirketin nasıl başarı elde ettiğini onlara anlattı. "gelin sizlere bunun örneklerini gösterelim" diyerek onları Türkiye'ye davet etti. Ülkemize gelen Boşnaklara bazı şirketler ve firmalar gösterildi.

Kombassan Holding orada ciddi bir yatırıma girdi. Hem de kazanmayacağını bildiği halde. Çünkü devlet oturmuş değil, kolaylıklar yok, henüz anlaşmalar sıhhatli değil. Buna rağmen Kombassan, Bosna Hersek'e , ata yadigarı bu insanlara yardımcı oluruz diye yatırımlarını yapıyor. Bunlar dışında ekonomiyle ilgili söylenebilecek bir şey yok.

Âhenk : Boşnakların şu anda moralleri nasıl, savaşın onlar üzerindeki etkileri nelerdir?

A. KÖKTÜRK: Bosnalılar özellikle savaştan sonra şunu öğrenmişler; savaş bizim gerçekleri görmemiz için çok faydalı oldu, Çünkü biz önceden ne olduğumuzu bilmiyorduk. Ne zaman ki arka bahçemizden evimizin yanından Sırp'ların çocuklarımıza silah doğrulttuklarını görünce onlara "Ya komşu! Ne yapıyorsunuz? Biz komşu değil miyiz?" dediğimiz halde çocuklarımızı öldürdükleri zaman aklımız başımıza geldi. O zaman anlamışlar ki Sırp'lar hiçbir zaman uyumamışlar, düşman hiç uyumamış. Tek bir kuvvet olarak karşılarında duruyormuş. Bosnalılar aldanmışlar yıllarca onları hümanist duygularına, dostluklarına.

arkadaşlıklarına. Ama acısını felaketle ödemişler. Ancak yavaş yavaş, Müslüman olduklarını, farklı bir kültürün insanı olduklarını anlamış. düşmanlarını görmüşler. Avrupa'yı, Amerika'yı, dünyayı tanımışlar. Bu savaş onları kendilerine getirmiş. Hırvatlara hala güvenmiyorlar. Hele Sırp'lara hiç güvenmiyorlar. Ama güveniyor gözükerek rahat etmeye çalışıyorlar.

Gözlemleyebildiklerimiz bunlar. Yönetimleri eyaletler şeklinde. Farklı farklı meclisler ve metotlar kullanıyorlar. Yönetim allak bullak çoğu yerde. Ama nihayetinde Bosna Hersek'te % 51 Boşnakların, % 49 Hırvatların ve Sırp'ların. Buna rağmen yönetim onların elinde. Birçok yönetimde temsilcileri var. Boşnakların olduğu yerden göç eden Sırp'lar da var, Onlara geriye gelmeleri için çağrıda bulunuyorlar. Hala savaşın korkusunu yaşıyorlar.

Okullar açılmış, eğitim başlamış. Okul bahçeleri, sokaklar, parklar hep mezarlık. Düşünebiliyor musunuz; bir okulda çocuğun oynayacağı bahçede dedesinin, babasının mezarıyla karşı karşıya. Teneffüse çıktığında babasının, kardeşinin, tecavüze uğrayıp öldürülen yakınlarının mezarlarını görüyor. Bosna Hersek bu durumda. Yamaçlar hep bembeyaz. Ne diye sorduğunuzda mezarlık olduğunu söylüyorlar.

Türkiye'den hala çok umutlular. Hala yardım ve organize bekliyorlar. Bizde kendi bölgemizde bütün düşmanlarımız tarafından çepeçevre sarılmışız. Ekonomik, sıcak savaş, soğuk savaş, her türlü savaşı beraber yaşatılan bir ülkeyiz. Bunun için Avrupa'yı ve Amerika'yı da yanımıza alarak yardım etmeye çalıştık. Yardımların tam olarak yerine ulaşmadığını biz de biliyorduk, ama başkası da yapılamazdı genel açıdan.

Âhenk : Şu anda Türk ordusu göreve devam ediyor mu?

A. KÖKTÜRK: Bizim askerlerimiz Zenitsa'da bulunuyor. Bosnalıları çok

etkilemişler. Askerlerimize karşı büyük bir sevgi var. Türk askerlerinin Bosna'ya geldiğini duyan, onları ziyaret eden Bosnalılar gece rüyalarında bile Osmanlıyı görmeye başlamış. Onları çok seviyorlar. Türk ordusu geldi, bize müthiş moral oldu diyorlar. Bir de Saraybosna'da bizim polislerimizi görüyorsunuz. Bosna polislerini örgütlemeleri ve eğitmeleri için göndermişiz. Bunlara bakış açıları da çok farklı. Yani Türküm, Osmanlı torunuyum deyince bütün kapılar açılıyor. Herhangi bir sıkıntınız yok. Size güveniyorlar. Tabi bunu istismar edenler de var.

Âhenk : Halkın birbirleriyle ilişkileri nasıl, savaş onları birbirlerine daha sıkı bağlamış mı?

A. KÖKTÜRK: Orada herkes “Selamun Aleyk” diye selamlaşıyor. Kadın erkek beraber camiye gidip namaz kılıyorlar. Dışarıda çok modern görünümlü bir kadın camiye gelir, çantasından eşarbını, eteğini çıkarıp giyer. Namazını kılıp çıkarır. Bir kadın bir erkekle tanışmasa bile birbirlerine selam veriyorlar. Selamla Osmanlıyı, İslamı, Türkiye'yi özdeşleştirmişler. Halkın arasında güzel bir diyalog görüyorsunuz. Ama bu halkın hepsi böyle demek değil tabi ki. Boşnakların bir kısmı ülkesine karşı duyarsız.

Âhenk : Siyasi durum nasıl, hangi partiler bulunuyor Bosna'da?

A. KÖKTÜRK: Farklı farklı partiler var. Ezbiya en büyük parti. İzzet Begoviç partinin lideri durumunda. Ezbiya en büyük partisi genellikle dini yönden hassas insanlardan oluşuyor. Milliyetçilik derecesindeki sağ partiler. sol partiler ve komünist parti var. Ezbiya partisinde çok değerli insanlar var. İzzet Begoviç çok seviliyor. Çok taktir edilen, halkı birlik ve beraberlik içinde tutmaya çalışan bir lider. İzzet Begoviç Bosna için büyük bir şans, çünkü orada Sırlarla hala işbirliği yapmak isteyen partiler var. Birliğe toplumun kültürlerine ters düşen partiler var. Sırlarla beraber yaşamak, onlarla ortak olmak isteyen insanlar var. Batının kontrolünde bunlarla işbirliği yapılırsa Bosna bugünkü her şeyini kaybeder.

Âhenk : Sırların ekonomik durumu nasıl? Savaş onları da çok etkilemiş mi?

A. KÖKTÜRK: Sırların ekonomik durumu da berbat. Her şeyi tembelliğe, silahlara ve kaba kuvvete dayalı. Şu anda savaşın yıpratmasıyla hırpalanmış durumdalar. Ellerinde doğru dürüst eski silahları kalmamış. Çok fakir durumdalar.

Âhenk : Verdiğiniz bu aydınlatıcı bilgilerden çok teşekkür ederiz,

A. KÖKTÜRK: Ben de teşekkür eder yayın hayatınızda başarılar dilerim.

SÖKMEYEN ŞAFAK

Hatun Doğan

Nur taneleri gökten nazlı nazlı süzülüp toprak ananın bedenini bembeyaz bir gelinlik gibi kaplıyor. Düştüğü her yeri sonsuz gibi görünen nurlara gark ediyordu.

Camın önüne yerleştirilmiş divana oturdu. Gözleri dışarıda yağın kara, gözleri çok çok uzaklara dalıp gitmişti. Son birkaç aydır huzursuzdu. Bir türlü içinde yanan alevi söndüremiyordu. Kırk dereden su getirselere yine sönmeyecek gibiydi.

Yıllardır üzerine titrediği, canından bile aziz saydığı aslanlar gibi evladını birkaç hafta sonra askere uğurlayacaktı. Evin tek sesi, tek soluğu, tutunduğu tek dalı, tek çocuğuydu Hasan! Şehit babasından anası Elvan kadına kalan tek hatıra...

O başka alemlere dalmışken dışarıdan, evin yakınlarından bir yerlerden tanıdık ayak sesleri geliyordu. Yağın kar üstünde yürürken ses çıkaran ayaklar, sanki orada değil, yüreğinin içinde geziyor gibiydi Elvan kadının.

Kapı açıldı. İki gözlü küçük evlerinin odasının tahta kapısı arasında durmuş, anacığının yüreğini kışın bahar çiçekleriyle dolduran ılık yaz güneşi gibi ışıldayan masmavi gözlerle gönderdiği bakışlarla ısıtıveriyordu Hasan . Usulca annesinin yanına sokuldu. Onun nasırlaşmış burcu burcu kokan ellerini avuçlarının arasına alıp dudaklarına götürdü.

- Anacığım dedi yine dalmışsın hayırdır?

Ana cevap vermek yerine sevgi çiçeklerini demetlemiş, gözlerinden ona sunarken “Ya Rabbi kem nazarlardan kuru” diye içinden dua ediyor ve

bıkmadan usanmadan baktıkça bakıyordu yavrusuna. Sanki yüzyıllardır gözden ırak olmuşlar gibi. Sonra dudaklarını kıpırdatmaya çabalayarak:

- A gözümün feri, anan sana kurban olsun! Ben senden başka ne düşünürüm?.

Bir an aklına çok önemli bir şey gelmişçesine telaşa kapılıp:

- Aç mısın Hasan'ım. Sofrayı kurayım mı? Dedi.

Daha cevaba bile gerek duymadan koşar adımlarla mutfağın yolunu tuttu.

Günler günlerin önüne geçip ayrılık gününü çabuklaştırıp yaklaştırdıkça ister istemez Elvan kadının yüreğinde yangın devleşiyordu, Hasan son işlemleri de tamamlamak için sabahtan kasabaya inmişti. Evde değildi. Bu birkaç saatlik ayrılığa bile dayanamayan bu dertli gönül on sekiz aya nasıl dayanacaktı bilemiyordu

İçerdeki odaların birinde duvara asılmış ışık dolu, gurur dolu, keskin kartal bakışlarıyla etrafa güven saçıveren çakı gibi bir asker fotoğrafı asılıydı. Elvan kadın bu portre resmin karşısına geçmiş, gözleri buğulu onu seyrediyordu. Fotoğrafın alt tarafına bir tarih atılmıştı. “18 Haziran 1977” Tam yirmi bir yıl olmuştu. Dile kolay tam yirmi bir yıl. Elvan kadın dert çekmeye alışmıştı. Hayatta karşılaşılabilecek çok zor şeylerle karşılaşmıştı. Yılmamış, yıkılmamıştı. Fakat ne zaman olursa olsun bu fotoğrafın karşısına her geçişinde kendini tutamıyordu. Sanki dünya duruyor, çekilen acılar, acı dolu günler ilk günkü haliyle yüreğine yerleşiyor, gözlerinin önünden geçiyordu.

Köyün en yakışıklı delikanlısıydı. “Yiğitlerin Osman” dediler miydi, kızların yüreği cız eder, hepsini bir heyecan sarardı. Osman’ın yüreği ise tek bir kişi için çarpar, tek bir kişi için cız ederdi.

Gönlünün bahar çiçeğine kavuşabilmek için, askerliğinin bitmesini beklemeden tez elden istetti. Allah’ın emri, Peygamberin kavliyle dünya evinin kapılarını aralamışlardı Mutluydular. Önlerinde sadece uzun süren ayrı kalmak zorunda kalacakları tek bir engel vardı. Osman’ın askerliği. Bir an önce vatan borcunu ödeyip, hayırlısıyla yuvasına dönmek, bir daha hiç ayrılmamak için bu son ayrılığa katlanmak gerekiyordu. Bazen kendi kendine kızıyordu. “Keşke askere gidip geldikten sonra evlenseydim. Sanki Elvan kaçıyor muydu?” diye hayıflanıyor, ardından “Tabi kaçardı, köy kızları erken evlenirlerdi. Kim beklerdi onun askere gidip gelmesini? Böylesi daha güzel” diye kendini teselli ederdi. Üstelik yakında bu bahar dalının üzerinde bir körpe yaprak yeşerecekti. Onu hoyrat rüzgarlardan, sonbaharın sarartıp kurutabilmek için çalışmak gerekiyordu.

Bir sonbahar rüzgarı davullu zurnalı uğurlayıvermişlerdi Diyarbakır’a Osman’ı. Ayrılığın ilk günleri zor gelmişti Elvan kadına. Koca evde bir o bir içindeki bebeden gayrı kimse yoktu. Arada bir görünmesi uğrar, halini hatırını sorar giderdi. Bir de Allah’tan henüz şehirdeki gibi insanlar köyde birbirlerine yabancılaşıp yüreklerini çalılar dikenler sarmamıştı. Burada herkes ne olursa olsun birbirlerinin yardımına koşarlardı.

Zaman akrep ve yelkovan kıskacında ağır ağır eriyordu. Ve ilk üç ay dolmuş, dağıtım yapılmıştı. Osman yirmi günlük izine gelmişti. Üç aylık sonunda yirmi gün izin neydi ki., hasretle yanan yüreklerinin ateşini söndürmek için? Yirmi gün ne kadar dindirebilirdi bu hasreti ve ne kadar yeterdi? Olsun, dediler sonunda hep birlikte olmayacak mıyız? Olsun dediler

nasılsa on beş ay kaldı. Üç ay gelip geçtiğine göre on beş ay geçmez mi? Buna da şükür, bu da olsun, ya hiç birbirimizi göremezsek.

Yirmi gün dolmuştu. Ayrılık kapıya dayanmıştı. Osman’ın valizini toplamaya çalışan Elvan elinde olmadan sessiz sessiz ağlıyordu. Bir zaman sonra artık kendini tutamadan sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Hiç böyle olamamıştı. İçin için kızıyordu kendin, “deli miyim ben”, “ne oluyor bana yahu” Ama elinde değildi. Bir türlü engel olamıyordu. Hıçkırıklar boğazında düğümleniyordu. Osman Elvan’ın yanına yanaştı. Gözyaşlarıyla ıslanmış, bu dünyanın en saf güzelliğiyle donatılmış, İçinde güz<el olana dair en güzeli tüm masumiyetiyle hükmeden gözlere baktı. Donra:

– Nedir bu gönlümdeki yas? Ömrümün baharı, çocuğumun anası. Eğer kaderde varsa gözyaşların derya da olsa önüne geçemezsin. Lakin sen gönlünü rahat tut, Allah’tan ümidini kesme. Ne demişler, “Edvar-ı hayat perde perde, Allah bilir ne var ilerde.” Hadi gülsün yüzün, giderayak beni de gamlandırma.

İki saat sonra ayrılacaklardı yeniden. Yeniden şafaklar toprak zemine, koğuş duvarlarına yazılacak, her söken şafakla birlikte başlayan gün bitene dek özlem artacak artacak; ta ki aynı şafakların bir gün özlemi nihayetlendirip sevenlere kavuşma gününü müjdeleyeceği, güneşin bar daha hiç ayrılmamak üzere şafak söktüreceği güne kadar. Kasabaya inecek minibüs gelmişti. Osman bir eline bavulunu aldı, diğer eliyle de Elvan’ın eline sıkı sıkı yapıştı, ayağa kalktılar. Hava epey bozmuştu. Esmer bulutların istilasına uğrayan gökyüzü., içinde taşıdığı yükün ağırlığıyla birbirlerinin yanına sokulmaya çalışıyorlardı. Doluydu gökyüzü, tıpkı Elvan kızın yüreği gibi.

Minibüse yaklaşmışlardı. Osman sıkı sıkı yapıştığı bu sevda kokan, toprak kokan ellerin sahibine döndü ve :

– Elvan’ım, kadını, seni önce Allah’a sonra yine sana emanet ediyorum. Yavruma iyi bak, gitmek zorundayım dedi.

Elvan’ın elleri hâlâ elindeydi. Hâlâ kopamıyordu. Minibüsün basamaklarını ağır ağır çıktı. Belli ki zamandan zaman çalmak, ayrılığı bir dakika da olsa geciktirmek istiyordu. Bir daha baktılar birbirlerinin gözlerine, bir kez daha. Zar zor ayrıldı birbirine kenetlenmiş eller.

Minibüs sesli homurtularla yol alırken, gökten çisil çisil rahmet boşalıyordu. Yağmur yağıyordu. Elvan ağlıyordu. Elleri boşlukta öylece kalakalmıştı. Gidiyordu, işte uzaklara gidiyordu.

Elini deli gibi çarpan yüreğinin üzerine koydu. Yerinde değildi, cismi belki ordaydı ama, aslı giden yolcuyla birlikteydi. Giden yolcuyla birlikte yürek de onun gittiği yollardaydı.

Osman gider gitmez mektup yollamıştı. “Rahatım iyi” diyordu. “Burular sizin bildiğiniz gibi değil. İki hafta sonra dağlara çıkacağız. Orada karşılaşacağız kahpelerle. İnerini başlarına geçireceğiz. Beni düşünme sen, kendine bir de oğluma iyi bak yeter. Oğlan dedim ama sen bakma kız olsa da kabulüm. Yeter ki hayırlı olsun” diyordu.

Elvan kız bu mektubu her gün bıkmadan satır satır okuyor, kelimeleri, cümleleri tek tek beynine kazırcasına gözden geçiriyordu. Kim bilir kaç sabahı bu mektubu koynunda saklayarak etmişti. Bebeğinin doğumuna sekiz ay, babasının dönüşüne altı ay vardı. Şafaklar sökülüyordu, sökülecekti.

Osman son mektubunun ardından iki ay geçmesine rağmen bir türlü

ikincisini göndermemişti. Elvan kız yüreğini serin tutmaya çalışarak:

- Olur böyle. Köşkte, konakta değil ya, dağda bayırda. Nasıl yazar her gün her gün mektup. Hem zaten kendi dememiş miydi operasyona gideceklerini? Sabret şunun şurasında şafak yüz elli.

Günler günleri kovaladı. Mevsimlerden biri uğurlandı, biri karşılandı. Yeni misafir bahardı. Toprak aylardır bağrında gizlediği güzellikleri teker teker gün yüzüne çıkarmaya başlamış, görevini kaldığı yerden devralmıştı. Her taraf capcanlıydı. İnsanlar daha hareketliydi. Çalışan köylüler akşamın geç saatlerinde boşaltıyorlardı tarlaları. Sabahtan beri ne zaman eline bir iş almayı denese yüreği daralıyordu. Bir acı hüznün çöküyordu içine. Nedendi? Niçindi? Kendi de bir anlam veremiyordu.

Haziranın sıradan bir akşam üzereydi. Elvan eline bebeğine örmeye çalıştığı kazağı alıp işlemeye başladı. Gözü takvim yaprağına ilişti. “18 Haziran 1977” Şafak elliydi artık. Az kalmıştı. Bunu düşündükçe yüzüne tatlı bir pembelik yerleşiverdi. Daha bir güzel oldu.

Kapı çalınıyordu. Birden çalınan kapını sesiyle irkildi. Hemen ayağa kalktı şişlerini divana koydu ve kapıya koştu. Kapının önündeki beton avluda iki jandarma duruyordu. Şaşkınlıkla yüzlerine baktı Elvan. Yüzlerinde herhangi bir şeye bir ifade bulabilmek için sürekli baktı. Jandarmalar ise inadına onun yüzüne bakmıyorlardı. Onlar susuyordu, Elvan susuyordu. Sonunda dayanamadı:

- Buyurun dedi kimi aramıştınız?

Jandarmalardan biri tok bir ses ve dimdik bir duruşla:

- Osman Yiğit’in evi burası mı diye sordu.

Elvan sadece başını salladı. Jandarma eri zorlukla başını kaldırdı:

- Siz eşisiniz galiba dedi.

Elvan aynı sükûnetle yine başını salladı. Jandarma eri dimdik tutmaya çalıştığı bedenine yüklenen ağır vazifenin altında ezildiği aşikarene bir halde yine konuşmaya başladı:

- Osman Yiğit dün girdiği çatışma sonucu şehit düşmüştür, başınız sağ olsun

Bu defa sesi titriyordu. Elvan kız bir an için ne olup bittiğini anlayamadı. Olanlara anlam veremiyordu .Bir dakikalık bir zaman içinde tüm hayatı alt üst olmuştu. O bir dakika içinde neler değişmişti öyle ya Rabbi? Bir dakika öncesine kadar elli günü kaldı diye sevinip gelecek güzel günleri hesap eden Elvan kızın gözleri neler görüyor kulakları neler işitiyordu böyle? Yalan olmalıydı bunlar. Koskoca bir YALAN. Yoksa Osman bırakır mıydı onu? Bırakmazdı elbet. Karanlıklar birden daha da çoğaldı. Hem gözlerinde, hem yüreğinde. Her şey her şey bitmiş gibiydi. Zaman durmuş, evren tuzla buz olmuş gibi. Öylece kapının önünde duruveriyordu, hiçbir tepki vermeden. Jandarmalar gecenin karanlığına karışır kaybolmuşlardı. Yüzü kireç gibiydi. Daha fazlasına gücü yetmedi. Çöküverdi kapının önündeki taş merdivenlerin üstüne ve içindeki okyanuslar bir anda alaboraya tutulup, taşıverdi göz pınarlarından .

Haber ertesi gün köyde dalga dalga yayıldı. Duyanlar duyduklarına inanmadan Elvan kızın evinin yolunu tutup, acısını paylaşmaya koşular. Öğlene doğru Osman'ın bayrağa sarılı tabutu getirildi kapının önüne. Elvan dünden beri ilk defa ağzını açabildi. Serabı görmüş çöl yolcusu gibi koşup sarıldı tabuta.

- Osman'ım, Osman'ım dedi. Var mıydı böyle gitmek? Bırakma beni, koma beni yalnız.

Feryatları figanları arşı delerken bayrağa sarılı mübarek beden son saltanat makamına yerleştirilip, cemaatin kıldığı namazla gidenlerin bir daha geri gelmediği ebedi yolculuğuna çıkıverdi omuzlar üzerinde.

Cenaze toprağa verilmişti. Gelenler dünyanın kaldığı yerden bıraktıkları çilelerine, hüznüne, sevinçlerine devam edebilmek için ağır adımlarla terk ediyorlardı mezarlığı.

Rüzgar esmiyordu. Yaprak titremiyordu. Alabildiğine uçsuz bucaksız bir sessizlik hakimdi, sonsuzluğun yolcularının makamında. Bir Elvan'ın boğuk hıçkırıkları delip geçiyordu bu engin sessizliği. Kala kala bir Elvan kalmıştı Osman'ın yanı başında. Elleriyle toprağa sarılmıştı. Gözyaşlarıyla suluyordu bu küçük tümseği.

Gittin ha! Yorgan diye şu kara toprağı mı yaydın üstüne? Toprağına kurban olduğum. Şafaklar sökmez mi oldu bizim için? Hatırana sahip çıkıcam sen rahat uyu.

Aradan iki hafta geçmişti. Yüreğindeki sancı bedenine attı. Kıvrım kıvrım kıvrınmaya başladı. Birkaç saat sonra kucağına nur topu gibi bir oğlan çocuğu verdiler. Kundağa sarılı minik bedeni kucağına alan Elvan, titreyen göz kapaklarının arasından hayatın acı gerçeklerinden habersiz etrafı boncuk mavisi gözlerle süzen bu yavruya Hasan adını verdi. Elvan artık anaydı. Hasan'ın anası.

Elinden geldiğince hatta elinden gelmeyenleri bile getirmeye çalışarak yetiştirmeye gayret etti Hasan'ı. Gün oldu aç gezdi ama ne kimseye belli etti ne de el açtı. İşte şimdi de Hasan'ı büyümüş koca delikanlı olmuştu. Kısmet olursa yakında askere de gidecek, dönüşte de helal süt

emmiş, güzeller güzeli bir kızla evlendirecekti

Omuzlarının üzerinde bir ağırlık hissetti birde. Korkuyla karışık bir duyguyla arkaya dönüp, ellerin sahibini aradı. Ellerin sahibini görünce sadece gülümsedi. Hasan'dı gelen.

- Her şey tamam dedi. Yarın Van yolcusuyum.

Elvan kadın içinden "Allah'ım ne olur dönüşünü de nasip et" diye yalvarıyordu.

Ertesi gün öğle ezanıyla birlikte Hasan şafak sayacak vatan evlatlarının kfilesine katılıp, Van otobüsüyle yola koyuldu. Hasret katre katre yüreklere yerleşmiş, eller, uzaklaşırken birbirlerine ayrılık hüznünün sis dumanını dağıtmak istemesine bir sağa bir sola sallanıyordu.

Yeniden bir kez daha yalnızdı. Taş duvarlarla yeniden bir kez daha sırdaş. Her

namaz sonunda elleri Rahman'ın katına açılıyor, hep onun için dua ediyordu.

Cama vuran her damla bereket için yavaş yavaş süzülüp toprağa düşerken dışarıdan ayak sesleri geliyordu. "Acaba" dedi "Belki" yok bunlar o sesler değildi. Ona ait değildi.

Daha çok vardı onun gelmesine. "Hasan'ım, babanın tek yadigarı. Umudum, sabrım, Allah yardımcın ola! Kaderin babaninkine benzemeye" diye dua ediyordu.

Dışarıda ayak sesleri kesilmişti . Kapı art arda hızla vuruldu. Elvan kadın girdiği dünyadan zoraki dönüş yaparak, ağır adımlarla kapıya yöneldi. Biri sanki arkasından geri geri çekiyordu onu. Bir eli kapının kolunda bir eli yüreğinde asılı olarak kapıyı açtı. Sanki bu sahneyi bir yerden hatırlıyordu. Karşısında yağın yağmurdan mı yoksa başka bir sebepten dolayı mı belli olmayan, yüzleri ıslanmış ayakta dimdik durmaya çabalayan iki jandarma eri duruyordu.

Üç Kitap Bir Çizgi

1. Kitap :

Simyacı

Mehmet Harputlu

Bilge delikanlının eline içinde iki damla sıvı yağ olan bir kaşık verip, “mutluluğun gizini” açıklamaya vaktinin olmadığını, gidip sarayda iki saat dolaşıp kendisini görmeye gelmesini söylemiş, İki saat sonra “Acem halılarımı gördün mü? Bahçeyi? Kütüphanemi?” diye sormuş bilge. Delikanlı utanarak hiç bir şey görmediğini çünkü kaşıktaki yağı dökmemeye çabaladığını itiraf etmiş “Öyleyse git evrenimin harikalarını tanı” demiş ona bilge. “Oturduğu evi tanımadan bir insana güvenemezsin.” Delikanlı kaşığı alıp sarayı gezmeye çıkmış. Bu kez duvarlara asılmış tavanları süsleyen sanat yapıtlarına dikkat ediyormuş. Bahçeleri, çevredeki dağları, çiçeklerin güzelliğini görmüş. Bilgenin yanına dönünce gördüklerini bütün ayrıntılarıyla anlatmış. “Peki sana emanet ettiğim kaşıktaki iki damla yağ nerede?” diye sormuş bilge. Kaşığa bakan delikanlı yağın dökülmüş olduğunu görmüş. “Peki,” demiş bunun üzerine bilgeler bilgesi, “sana verebileceğim tek bir öğüt var: Mutluluğun gizi dünyanın bütün harikalarını görmektir, ama kaşıktaki iki damla yağ unutmadan.”

Brezilyalı Paulo Coelho'nun romanı. Batı Avrupa'dan başlayıp İspanya'nın Santiago Compostela kentinde sona eren, Hıristiyanların geleneksel Hac yolculuğunu yaptıktan sonra kaleme aldığı bu kitap yazarını uluslar arası bir üne kavuşturuyor. Simyacı 42 ülkede yayımlanıyor, 26 dile çevriliyor. Türkçe 39. Basımını elimizde.

İspanya'lı genç Çoban Santiago, koyun otlatır, kitap okur ve düşünürdü. Papaz olmak yerine dünyayı gezmek istemişti. İki yıl boyunca bütün Endülüs ovalarını gezmiş, çobanlıktan para kazanmış okuduğu kitaplardan daha çok, gezip

dolaştığı kırlardan bilgi sahibi olmuştu. Mısır piramitlerinin yanında bir hazine gördü düşünde.. Falcı çingene kadın düşünüyorum yorumlarken bulacağı hazinenin yüzde onunu istedi. Gerçek mi hayal mi olduğu belli olmayan bir kralla tanıştı. Kral O'nu düşlerinin peşinden gitmeye ikna etti. "Herkesin kendi kişisel menkâbesini yaşaması gerektiğini" söyledi. Genç Çoban; hazinenin peşine düştü. Bir anlamda düşlerinin peşine düşmüştü. Gemiyle Kuzey Afrika ülkelerine geçti. İncil'den ve kiliselerden öğrenmediği dilini de bilmediği bir başka âlemlerle tanıştı.

Yüksek kulelerden şarkılar okunuyor (Ezan), Tanrının adı anıldığı zaman insanlar yüzlerini toprağa koyuyor (namaz), ömürlerinde bir defa uzun bir yolculukla yükümlü olduklarına (hac) inanıyorlardı.

Parasını çaldırmıştı. Dil bilmiyordu. Kişisel menkıbesini yaşamak adına peşine düştüğü, düşlerinde gösterilen, hazineye ulaşmak için çok çaba harcaması gerektiğinin farkındaydı. Bir billuriye (kristal bardak olsa gerek) satıcısıyla çalışmaya başladı. Patronu bilge bir derviş idi. Ondan çok şey öğrendi. Para kazandı, dil öğrendi. Rahatı çok iyi olmasına rağmen, yeniden yollara düştü. Düşlerinde gördüğü Mısır Piramitlerinin yanındaki hazineyi bulması gerekiyordu. Yani kişisel menkıbesini yaşaması. Yaşlı Salem Kralı O'na "Patlamış mısır satıcılarının ve çobanların insanların kendileri hakkında söylediklerini daha önemli buldukları için kişisel menkıbelerini yaşayamadıklarını, her şeyin bir ve tek şey olduğunu, bir şey istediği zaman bütün evrenin bu arzunun gerçekleşmesi için onunla işbirliği yapacağını" söylemişti.

Mısır piramitlerine ulaşabilmesi çok zordu. Bin bir tehlike ile dolu çölleri geçmesi gerekiyordu. Çölleri geçecek bir kervana katıldı. Kervanda ömrünü kitaplara adanmış, bir İngiliz ile tanıştı. Madenleri altına çeviren simyacıyı arıyordu bu bilgin. Simyacının bütün bilgilere sahip olduğunu ve çölde yaşadığını kitaplardan öğrenmişti. Kitaplardan daha bir çok şeyler öğrenmişti.

Çobanla dost oldular. Çobanın evreni gözlemleyerek edindiği bilgileri önceleri küçümsedi bu İngiliz bilgin. Çoban da kitaplardan pek bir şey anlamamıştı.

Uçsuz bucaksız çöllerde kitaplardan edinilen bilgi pek işe yaramıyordu. Konakladıkları vahada patlak veren savaş yüzünden çok uzun müddet ayrılamadılar. Simyacı buradaydı. O bilgilerini öğretmek için bilgini değil çobanı tercih etti.

Hikayenin burdan sonraki bölümünü, Çobanla simyacı arasında "bilgi" ye (ve/veya "düşlerde görülen hazineye") ulaşmanın yöntemi hakkında konuşmalar beraberlikleri, yaşadıkları, oluşturuyor. Sürükleyici, gerilimli meraklı bir serüvenin sonunu merak ediyorsanız, son satırına kadar okumak zorundasınız. Çünkü asıl vurgu kitabın son cümlesine saklanmış. Çobanla beraber başladığınız maceranın tadına erebilmeniz için son cümleye kadar onunla beraber koşmak zorundasınız.

Okunmalı mı ?

Bir kitabı mutlaka okunması gerekli kılan birinci gerekçe çok okunuyor olması mıdır? 26 dile çevrilmiş, Türkçe'de 39 baskı yapmış bir kitabı hiç değilse merak saikiyle olsun okumak gerekli muhakkak. Ama bu gerekçeye "Herkes bir şeyler söylüyor, biz Fransız kalmayalım" gibi bir gerekçeyi karıştırmadan.

Bu çekincenin gerekçesi böyle bir endişenin varolmasından. Kitabın içerdiği mesajın, kurgusunun, yapısının okuyanın hepsi tarafından aynı

düzlemde algılanıp algılanmadığı. Bu endişeye bir vuzuh kazandırabilmek için neden çok sattığı üzerinde durmak gerekiyor. Neden çok sattı? Okumanın sıfır noktasına düştüğü, yazarların çaresizlikten kendi yapıp ettiklerini alkışladıkları, hadi bir adım sonrası okumayanlara sövüp sayma derecesinde kendi kendilerini yücelttikleri bir ortamda. Güney Amerika'dan, Futbolu ve enflasyonu ve karnavalları bilinen Brezilya'dan bir adam hangi sihirli formülü kullandı da 42 ülkeye ulaştırabildi yazdıklarını?

Yine böyle uzak bir ülkeden, Norveç'ten bir felsefe öğretmenini Jostein Gaarder'in yazdığı "Sofi'nin Dünyası" ve İtalyan "Umberto Eco'nun "Gülün Adı" aynı düzlemde ele alınması gereken üç kitap gibi görünüyor. Sihirli bir şekilde çok satan, dolayısıyla çok okuyucuya ulaşan üç kitap.

Simyacı, gerçeküstü bir öykünün mükemmel kurgusu. Salem ülkesi kralı, bilgi ve hayat arasında sağlıklı bir köprünün arayışı içinde evreni gözlemleyen çoban, İspanya, Kuzey Afrika, Mısır ve çöl, madenleri altına çevirebilen Simyacı, sahibine yiyecek taşıyan şahin, çadırlarda yaşayan ve ölümle hayatı keskin bir çizgide buluşturan çöl insanları, rüzgâra hükmedip kasırgalar koparabilen düşünce gücü. İspanya'nın küçük kasabasında gördüğü tüccarın kızı, çölün ortasında vahaya kurulan çadırlarda yaşayan Fatıma ile "kendi menkıbesini" yaşamak arasında tereddütler geçiren Çoban Santiago.

Bu gerçeküstü öykü usta bir kalemin elinden çıkınca okuyanı sarıp sarmalayan alıp kendi atmosferine çeken götüren başlı başına (ve bizzat kendisi) gizemli bir güç haline dönüşüyor. "Söz sihir" değil miydi ?

Yazarla ilgili bildiğimiz çok az şeyin arasında, hacca gidecek kadar iyi bir Hıristiyan olduğu var. Bilgi ve hikmete vurguları, özellikle "kutsal kitaplara" göndermeleri dikkat çekici. Ancak kitap bir Hıristiyan öğretisi değil. Tam aksine Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim'den alıntılar "ilahî mesaja" yakın durduğuna dair bir belirti sadece.

Yazar İlahî mesaja yakın duruşunu, İspanya, Fas, Tunus, Cezayir ve Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerini coğrafya olarak seçişi ile daha belirginleştiriyor. Bu coğrafyada yaşayan insanların kültür kökenleri Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dolayısıyla Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerime dayanmaktadır. Özellikle bilgi kaynağı olarak "ışrak-içedoğuş"u ön plana çıkarıyor. Epistemolojiyi gizemli mistik veya gerçeküstü bir alana kaydırarak öyküsünü anlatıyor. Ve belki bu yöntemiyle de bütün insanlara kaba pozitvizmin insan ruhunu körelten, yazarın kendi ifadesiyle "evrenin ruhu" ile bağlantılarını kesen modernizme bir reddiye özelliği de taşımakta. Reddiye değilse bile farklı bir pencereden, insana, insanı insan yapan dış çevreye bir açılım.

Bütün bunlar, determinizmi sosyal hayata uygulayarak insan ruhunu köleleştiren batı toplumları için çok

değişik, çok farklı bir bakış açısı olabilir. Meselenin bir acıklı tarafı var ki işareti zorunluluk. Bu açılım batı toplumları için farklı, ilginç dikkate değer bulunabilir. Fakat her üç kültür kökenini aynı coğrafyada değil aynı şehirlerde yaşamış bir uygarlığın kalıntısı olan bizlerin “Simyacı” yı hangi perspektifle okuduğumuz, 39 baskıya kadar tükettiğimiz merak edilmeye değer değil mi? Eski İstanbul denince, sadece Direklerarası ve Pera’yı hatırlayan üç beş hödüğe bütün kültür hayatımızı teslim etmiş durumdayız. Onlar, boğazın mavi sularına bakarak viskilerini yudumlayıp Zap Suyu edebiyatı yapmaya devam

etmekte. Ne içinde yaşadıkları toplumun kültür kökleriyle -kültür düzeyinde bile- bir alâkaları var. Ne de dünyanın geldiği evrensel boyutun farkında değiller. Simyacı’yı Türk okuruna kazandırmakla yerlilere çağdaşlık ve uygarlık dersleri vermeye devam ettiklerini zannetmekte.

Simyacının gerçeküstü bir öyküyü mükemmel kurgulayan başarısı, biraz postmodernizmi çağrıştıran hikmet vurgusu, hatta paganizme bile (fal taşları) göndermede bulunması çok satmasını açıklamıyor.

Çok satmasını bir başka özelliğinde aramak gerekir.